

КОМІТЕТСЬКІ СЛУХАННЯ

Стан реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство
ромської національної меншини на період до 2020 року

05 жовтня 2016 року

Веде засідання Голова Комітету з питань прав людини, національних
меншин і міжнаціональних відносин НЕМИРЯ Г.М.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні колеги, члени комітету з прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин, шановні учасники комітетських слухань. Я вітаю всіх присутніх, запрошених від імені комітету. Сьогодні у нас присутні, як я вже сказав, народні депутати, члени комітету, представники центральних і місцевих органів виконавчої влади місцевого самоврядування, також громадських організацій, наукових установ.

Ініціатива проведення цих комітетських слухань виникла зовсім нещодавно, вона пов'язана з відомими для всіх обставинами, я нижче про це скажу, вона одностайно була підтримана комітетом. І я хотів би перед початком у своїх вступних ремарках поінформувати, яким чином ми хочемо організувати сьогоднішнє обговорення і на який результат ми хочемо вийти.

Перш за все ми заслухаємо інформацію центральних органів виконавчої влади, причетних до реалізації Стратегії, яка називається Стратегія захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року".

Я не буду говорити про проблеми, які є, всім, я думаю, всім присутнім відомо. Але в той же час нагадаю контекст виникнення і затвердження цієї стратегії. Це був контекст, коли Україна знаходилася на етапі, першому етапі, законодавчому етапі виконання Плану дій щодо лібералізації візового режиму. У той час я ще був головою Комітету з питань європейської інтеграції Верховної Ради. І ми пам'ятаємо, яким чином, як одна із умов завершення і позитивного висновку щодо виконання було затвердження

такої стратегії. Отже, це скоріше було таке, що як вимога і як умова, яка була реалізована у вигляді указу відповідного Президента на той час. І 8 квітня 2013 року така стратегія була затверджена.

Вже 11 вересня 2013 року Кабінет Міністрів затвердив план заходів щодо реалізації стратегії. І відповідно, як працює урядова машина, або державна машина, потім це мало бути репліковано на рівні обласних... на обласному, регіональному і так далі рівнях.

Ну, очевидно, що - я не буду, можливо, оригінальним, - якщо б не та трагедія, яка відбулася в селі Лощинівка Одеської області, можливо, так особливо і не згадали, що є така стратегія і є такий план. Але з огляду на те, що було прикуто увагу до цього, то під час обговорення, дискусії, в яких в тому числі я брав участь як голова комітету, очевидно, і природно виглядало, що, крім того щоб подивитися на конкретну ситуацію, як вона вирішується, треба було подивитися і на більш широкий контекст, системний контекст, як модно говорити.

І, очевидно, що, незважаючи на достатньо декларативний, як на мою особисту думку, зміст стратегії, реалізацію якої ми будемо обговорювати, саме її затвердження стало фактом де-юре і де-факто визнання українською владою не тільки наявності проблемних питань, а і необхідності їх вирішення.

Зараз вже 3 роки пройшло після того, як було відповідно затверджено стратегію і план заходів. На думку українських, міжнародних експертів, план заходів містить недоліки, безумовно, які потребують суттєвого доопрацювання.

Коротко про основні недоліки. Я як голова комітету збирав цю інформацію, яким чином вони формулюються.

Перше. Недоліком є те, що на етапі ще розробки самого плану не було проведено відповідного дослідження щодо початкової ситуації, тобто ґрунтового дослідження і не просто якихось періодичних, а ґрунтового

дослідження як це має завжди бути, коли приймається такий документ, який має назву стратегія і потім план дій.

Друге. Ми всі знаємо прекрасно, я просто констатую це як очевидний факт, що у нас відсутня реалістична офіційна статистика щодо ромів. Ми знаємо, відомі цифри з перепису населення всеукраїнського 2001 року, ми знаємо оціночні рамки, які, зокрема, і в використовуються Радою Європи від 120 тисяч до 400 тисяч. Але, очевидно, в нас немає таких реалістичної статистики. А, отже, це надає в свою чергу можливість належним чином визначити обсяг проблеми і планувати такі дії.

Третє і також, на жаль, очевидно, що бюджетом України не передбачено фінансового забезпечення для виконання плану заходів, а фінансування на регіональному рівні покладається часто на місцеві бюджети, які часто дефіцитні.

Четверте. Більшість положень плану заходів орієнтовані на такий процес заради процесу ніж на конкретний результат і індикатори, які б оцінили наскільки успішно досягаються поставлені цілі. А, отже, якщо немає індикаторів оцінки ефективності виконання програми, то дуже важко майже неможливо, не майже, а неможливо, власне, говорити чи є успішне виконання чи ні.

Наступний недолік. Це відсутність у представників державних органів влади достатньої кількості інформації про соціокультурний уклад життя ромів. І через те, ну, фактично часто в своїх висловлюваннях, в своїх оцінках вони репродукують цей стереотип і цю стигматизацію, цю мову, яка, скоріше, можна назвати мовою ворожнечі і закріплення стереотипів, ніж мовою, яка сприяє толерантності і терпимості.

Наступний недолік, я думаю, це може спростувати або підтвердити представники ромських неурядових організацій, що як розробка стратегії, так і затвердження плану проводилися без врахування рекомендацій ромських неурядових організацій.

Ну я ще раз перевірів, це відомо, але це для галочки робилося, так, якщо сказати. Я пам'ятаю на скільки тоді на останньому етапі це майже в останній момент було зроблено, якщо ви звернете увагу, Вільнюський саміт, це листопад 13-го року, а речі, про які ми говоримо, це осінь також 13-го року план дій.

Переважна більшість регіональних планів, заходів є копією плану заходів без врахування місцевої специфіки та проблем. Я перерахував очевидні деякі речі і недоліки цього плану заходів. І очевидно, що мета перша, яку ми плануємо досягти як комітет, не лише підтвердити те, що очевидно, і констатувати те, що є очевидне, а помінятися пропозиціями щодо кроків, які мають бути зроблені, щоб скорегувати ці недоліки плану дій, відповідно будуть підготовлені рекомендації комітетські, проект яких розданий учасників запропонований для розгляду і, як завжди, я оголошую, що він буде доопрацьований відповідно до пропозицій, які ми почуємо сьогодні у виступах або в письмовому вигляді.

Друге, і про що я вже говорив, це ми обговоримо питання загострення міжнародної ситуації на Одещині, що склалася після скоєного злочину. Ви знаєте, що було знайдено тіло дитини, дівчинки 2007 року з ознаками насильницької смерті. Були відповідно заворушення, ми бачили є і різні оцінки того як діяла поліція на ситуації, яка ступінь відповідальності тих від кого це залежало, щоб втримати ситуацію в рамках закону і не дозволити перейти її те, що деякі називають погромами.

Але, очевидно, що конфлікт в Лощинівці це не просто локальний інцидент як іноді може це тлумачити, це ознака більш масштабної проблеми. Те, що виникло в Лощинівці, воно могло виникнути і в будь-якому іншому місці, це просто так трапилося, збіг обставин, що це виявилось там.

І проблема, яка потребує від нас уваги і реагування, в цьому випадку не можна задовольнятися лише покаранням винних, але це також важливо, щоб

той, хто скоїв злочин або ті, хто скоїли злочини були за цей злочин покарані у відповідності до закону і справедливості.

Погром на етнічному ґрунті – це погром і його треба розглядати саме так і реагувати відповідно. Ситуація, яка майже стала звичаєвою, до якої можна пристосуватися, вона тліє, тліє і може потім вибухнути в спосіб, коли може не обмежитися лише однією невинною жертвою, можуть бути більше.

Тому ще раз наголошую, ситуація в Лощинівці і уроки, які з цього треба винести потребує максимальної уваги не лише з боку правозахисників, про що ми чуємо і вдячні за це, а і з боку органів влади на найвищому рівні, на місцевому рівні також, щоб не тільки врегулювати цю ситуацію в рамках правового поля, а, що й надзвичайно важливо, зробити все, щоб унеможливити повторення подібних випадків у майбутньому. Про це ми будемо сьогодні говорити.

Хочу поінформувати, що я як голова комітету запрошую відповідно своїми листами голову Національної поліції, голову Одеської обласної держадміністрації, голову Ізмаїльської районної ради. На жаль, вони особисто не присутні тут натомість є уповноважені представники. І регламент у нас стандартний десь 7 максимум 10 хвилин – в першій частині, де ми будемо слухати інформацію або звіти представників центральних органів виконавчої влади, почнемо з Міністерства культури. Потім у нас є запис тих, хто висловив бажання виступити, я хочу зазначити, що такі запити надходили і матеріали вже деякі до рекомендацій ми отримали. Ми будемо, плануємо працювати дві години, я прошу це враховувати у виступі кожного, щоб дати можливість наступним доповідачам, ораторам, спікерам виступити.

І, також, для того, оскільки ведеться у нас стенограма, яка буде оприлюднена і є публічним документом, прошу кожного, хто буде брати слово представлятися і також називати організацію або установу, яку він або вона представляє.

Зараз я хочу надати слово для доповіді, у нас значився міністр культури, бачу, що його також немає. Хочу надати слово Андрію Васильовичу Юрашу, директору Департаменту з прав релігії та національності, Міністерство культури України. Будь ласка.

Наступним буде виступати Тарасенко Костянтин Васильович, начальник відділу уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності Управління забезпечення прав людини Національної поліції України. Ну, і титул у вас, Костянтин Васильович, такий довгий, що і не прочитаєш його. Прошу .

ЮРАШ А.В. Шановний Григорій Михайловичу! Василь Іванович! Олександр Борисовичу! Шановні всі учасники цих слухань! На превеликий жаль, міністр культури пан Євген Нищук не зміг взяти участь, бо сьогодні бюджетний комітет ну, і питання фінансів завжди важливі і тому, з його дозволу, я поділюся кількома базовими міркуваннями, які пов'язані із питаннями ромської взагалі проблематики у діяльності Міністерства культури зокрема і взагалі у виконавчих органів влади в нашій державі. Я думаю, що не буде жодним перебільшенням і жодним пересмикуванням, коли скажу, що події і взагалі ситуація останніх кількох років зумовила те, що ромська проблематика в діяльності міністерства зокрема стала однією і у відповідному, очевидно, вимірі, однією з пріоритетних.

Це можна простежити на абсолютно усіх рівнях і тут є і формально-статистичні показники, на яких я зупинятися взагалі не буду, бо, я думаю, вони добре відомі усім, хто постійно бере участь і залучений до відповідних комунікацій. Але так само є якісь важливі концептуальні виміри ці саме такого підходу.

Перший. Це очевидно, що фактично робота, комунікація з усіма, з більшістю, з усіма громадськими організаціями, зокрема ті, що представляють інтереси ромської національної спільноти. Це є, так би

мовити, щоденний рівень нашого спілкування. За нашими даними, які базовані на даних, отриманих від обласних державних адміністрацій, дещо менше сотні є громадських організацій у Україні, які представляють ромську спільноту, вони різного ступеню активності. Вони є різні за своїми цілями. Очевидно, що у нас є, напевно, різний вимір співпраці з ними. Але це є беззаперечний момент.

Другий. Це інституційний вимір і поглиблення. Найголовнішим досягненням саме в цьому напрямі стало довгоочікуване рішення про започаткування роботи міжвідомчої робочої групи з питань імплементації стратегії.

Це була довга робота, пов'язана з узгодженням позицій різних центральних органів виконавчої влади. І головне, очевидно, що отримання порозуміння на ґрунті саме заснування цієї інституції із міжнародними кількома структурами і організаціями, які в центрі своєї уваги тримають саме ромську проблематику. Зараз уже підтвердили 100-відсотково 19 представників центральних органів виконавчої влади, представники повносили майже всіх регіонів України, всі матеріали вже передані до Кабінету Міністрів і ми тільки очікуємо на рішення і призначення дати віцепрем'єром, який є головою цієї міжвідомчої комісії, коли ми зможемо найоперативніше зібрати і провести перше засідання.

Що найголовніше в рамках цієї міжвідомчої робочої групи, це було бажання абсолютно свідоме, долучити до роботи представників ромських громадських організацій. Це принципова установка і ми отримали майже півсотні заявок і на основі останньої наради, яка була проведена за участю представників 6 міжнародних організацій, було вирішено, щоб нікому не відмовляти, всіх максимально долучити до роботи і до діяльності цієї міжвідомчої групи, утворити в рамках великої структури цієї міжвідомчої локальні тематичні групи, їх 6 чи 7, ну ми сформулювали свої пропозиції, вони будуть обговорені на першому засіданні, і запропонувати кожній

ромській організації, кожному активному діячеві ромської спільноти, який може і хоче щось вкласти за сферою своєї пріоритетної уваги і діяльності долучитися, чи це буде, наприклад, вирішення житлових проблем, чи питання ідентифікаційних документів і так далі, і так далі, і так далі. До речі, саме ця схема була запропонована, прийнята із подачі Уповноваженого Верховної Ради з прав людини пані Валерії Лутковської, це її була ідея і я думаю, що після системного обговорення вона була одностайно в рамках цього засідання прийнята і ми її спробуємо аплікувати.

Ну і нарешті це третій міжнародний вимір діяльності, який так само став для нас одним із базових і пріоритетних, це робота, по-перше, відновлення системної роботи в рамках спеціального комітету Ради Європи з питань ромів і подорожуючих, ми вже вп'яте будемо брати участь, виходячи нарешті на вироблення конкретних механізмів співпраці. І, до речі, в рамках першої міжвідомчої робочої групи буде потреба погодити дату, рамки, можливості забезпечення першого візиту в Україні спеціальної експертної групи, яка буде складатися з дев'яти експертів, що будуть представляти дев'ять країн Ради Європи, які будуть... сконцентрують свою увагу на двох питаннях: по-перше, питання доступу до соціальних послуг, які можуть отримувати представники ромської спільноти і видача будь-яких ідентифікаційних документів.

І другий момент, пов'язаний із міжнародним виміром і активізацією саме цього напрямку, це робота із спеціальною програмою ОБСЄ щодо ромів і синті, і тут у нас є вже цілий ряд уже попередньо проведених зустрічей, є накреслені плани, і я знаю, що вже досягнуто, буквально, минулого тижня домовленості щодо започаткування, за сприяння саме цієї організації проведення системних тренінгів для представників Національної поліції.

Які напрями ми намагаємося тримати базовими, і це десь частково буде відповіддю на те, що Григорій Михайлович на самому початку казав, це те, що ми і, наприклад, цього літа обговорювали спеціальним комітетом з прав

людини ООН, це сконцентруватися в рамках наступного року на відшліфовування регіональних планів. Більшість регіонів мають ці плани, дехто, вони є, існують формально. Отже, завдання, яке будуть ставити, і це є у порядку денному першого засідання міжвідомчої робочої групи, це перегляд, там, де немає, підготовка, актуалізація регіональних планів за всіма регіонами України, щоби отримавши адекватні, системні регіональні плани, які будуть враховувати специфіку кожного регіону, які будуть базуватися на проблематиці, яка актуальна саме для цього регіону, виходячи із того, яка громада є ромська є у конкретній області, можна було за певний період часу, за півроку чи за рік, вийти на базову і стратегічну мету, про яку ви також говорили, перегляд і модернізацію стратегії. Я її повну назву не буду називати. Зрозуміло, про що йде мова. Перегляд стратегії і відповідне внесення доповнень до Плану дій на цій основі.

Другий стратегічний напрям. Це є поглиблення співпраці з громадськими організаціями. Десь частково вже про це йшла мова. Ми у фокусі уваги намагаємося тримати контакти з і конкретно точковими громадськими організаціями, що репрезентують ромську спільноту, певними іншими парасольковими організаціями, які також займаються цими питаннями. І до речі, це саме той напрям, який, мені здається, дуже важливий. І що ми помічаємо. Що лідери парасолькових громадських організацій, які тут багато хто і присутній, вони розуміють значення цієї проблематики, намагаються допомогти в плані в артикуляції, і реалізації інтересів і можливостей для ромських організацій.

Серед беззаперечних пріоритетів в цьому напрямі це є налагодження контактів із унікальною, на мій погляд, структурою, яка майже 20 років вже займається системно питаннями допомоги і сприяння ромській спільноті, це Міжнародний фонд "Відродження", де ми маємо партнерські взаємини. І так само підтримка, що, на наш погляд, це ще один важливий момент, сприяння і підтримка об'єднанним ініціативам у середовищі самих ромських організацій.

В цьому контексті очевидно, що ми вітаємо і намагаємося сприяти активізації діяльності коаліції ромських організацій, яка виникла приблизно рік тому. Добре, одна хвилина, я тоді буду тільки штрих-пунктирно. В рамках майбутньої міжвідомчої робочої групи ми запланували утворення спеціальної ще однієї інституційної структури, це секретаріату. В яку ми долучимо, крім працівників нашого департаменту, тобто Міністерства культури ще представників ромської громади, які зможуть системно аналізувати і ретранслювати ту проблематику, яка актуальна для ромських громад.

Другий момент, який це, власне, питання і події у Лоцінівці, які, очевидно, що не мають виправдань, я не хочу тут багато про це зараз говорити, я свідомо, тут є представники і регіональної влади, і представники правоохоронних органів, які детально на цьому зупиняться. Для нас найважливіше ніше, щоб, з точки зору підходу, щоб таких можливостей ніколи більше не було для повторення таких саме ситуацій. Що для цього? Тільки конкретні пункти.

По-перше. Інституційне забезпечення державної етнополітики на всіх рівнях і на центральному, і на регіональному. Вважаємо неприпустимим руйнування тих підрозділів регіональних, які займалися відстеженням і реагуванням на відповідні проблеми, що відбувається в багатьох регіонах, зокрема, і на Одещині, між іншим. Тому і, власне...

Друге. Фінансове забезпечення. Це те, що постійно говорять європейські колеги, які називають, що, звичайно, це не логічна ситуація, коли стратегія не забезпечена жодними фінансовими і бюджетними можливостями.

Удосконалення стратегії. Про це вже йшлося.

Інклюзивність ромської громади.

Поглиблення об'єднаних зусиль.

Ну, і останній момент, який є для нас принциповим це та функція, яку виконує зараз Міністерство культури, це поглиблення координації між центральними органами виконавчої влади.

Аналізуючи і минулого року звітуючи про виконання стратегії, ми порахували, що прямих питань, які, наприклад, безпосередньо, там, питання мови чи питання культури це 17 приблизно пунктів, 17 відсотків від загальної проблематики цього документу. Але ми розуміємо, що на нас є найважливіше і тут деякі моменти не можна виміряти статистично і відсотково. Головне, це утвердження у загальноукраїнській громаді, почуття рівності, толерантності і формування загальної атмосфери повного взаєморозуміння, і допомога іншим центральним органам виконавчої влади в реалізації тих конкретних завдань, а є таких 13 органів виконавчої влади, які займаються конкретними питаннями пов'язаними зі стратегією, щоб вони могли більш якісно, більш системно вирішувати ці завдання.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

... після кожного виступаючого мати 6-7 хвилин за запитання. Спочатку я звертаюся до членів комітету, чи є у шановних колег запитання до першого доповідача? Ні-ні, якщо можете...

В мене є тоді запитання. Якщо подивитися на документ, який називається "стратегія". Він містить ... стратегія на чотирьох сторінках, шість пунктів. Щоб подивитися на документ, який називається "план заходів", він на дев'яти сторінках, 56 пунктів. І термін виконання – з 2014 по 2020 рік. Жодного пункту, де якийсь конкретний термін виконання, немає. Тобто навіть з точки зору методології складання плану заходів або дій кожна окрема людина складає, вона має якусь конкретну дату і так далі, то це не витримує ніякої критики.

Але якщо спробувати навіть скористатися цими недосконалими документами. От п'ятий пункт стратегії або розділ, який називається "Фінансове забезпечення реалізації стратегії", і там одне речення: "Реалізація стратегії здійснюється за рахунок коштів Державного та місцевого бюджетів, а також інших незаборонених законодавством джерел".

Моє питання, скільки коштів запропонувало Міністерство культури для реалізації цієї стратегії на 2017 рік і як це виглядає у порівнянні чи було заплановано кошти на реалізацію цієї стратегії на 2015 і на 2016 роки?

ЮРАШ А.В. Ну, я абсолютно погоджуюсь з вашим визначенням. Стратегія, підготовлена у 2013 році, це вже є функціонуючий документ, ми є, умовно кажучи, заручниками того, як він підготовлений у той період. І розуміючи всі ці, і методологічні, і концептуальні речі, беремо на основі консультацій і з міжнародними організаціями, на основу ретрансляції позицій ромських громадських організацій удосконалити цей документ. Так, що тут ніякого принципового заперечення і повне взаєморозуміння.

Щодо фінансів. Це питання ставилося міністерством. На превеликий жаль, Міністерство фінансів категорично відповіло, що жодних збільшень чи введення нових позицій в бюджет 2017 року бути не може.

У зв'язку з цим, на превеликий жаль, ми не маємо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все про збільшення. Тут і про зменшення не можна говорити, тому що було нуль, менше нуля ж не може бути.

ЮРАШ А.В. Тому...

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути)*

ЮРАШ А.В. Тому в цій ситуації, я думаю, що це має бути колективне якесь звернення, в тому числі і від комітету.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Яка оцінка Міністерства культури з огляду, що є от план заходів, є розуміння, що треба зробити на 17-й. Яка оцінка Міністерства культури коштів мінімальних, бажаних, оптимальних для виконання плану заходів?

ЮРАШ А.В. Була зроблена попередня оцінка як, ну, виходячи з мінімальних можливостей і, розуміючи фінансову ситуацію, – 5 мільйонів. Це була оцінка... Ну, і ми розуміємо, що цього дуже мало, але було таке побажання, відповідно ми не змогли його втілити...

_____ . Так скільки? Скільки?

ЮРАШ А.В. 5 мільйонів. 5 мільйонів я ж, я тільки...

_____ . Євро или...

ЮРАШ А.В. Ну, фунтів стерлінгів ми би бажали, чесно кажучи, але, на превеликий жаль, йшла мова про гривні.

_____ . Скажіть, будь ласка, а попередні...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, як я вже сказав, треба, якщо є бажання, то підняти руку, представитесь, назвати ім'я, прізвище і кого ви представляєте і тоді, будь ласка. Натискайте кнопку також.

_____. *(Не чути, мікрофон вимкнено)* ... громадська організація А можна уточнити тоді в розрізі: 13-й, 14-й, 15-й, 16-й, які суми подавали...

ЮРАШ А.В. На які роки? Я не почув.

_____. Які суми ви подавали в динаміці: 13-й, 14-й, 15-й, 16-й рік? Зараз... *(Не чути)*

ЮРАШ А.В. До того часу питання так не ставилось, на превеликий жаль. Це вперше ми спробували це зробити. Тому... Я ж вам казав, що ми є, на превеликий жаль, заручниками ситуація, яка сформувалася в попередні роки. І намагаємося зараз оперативно на це реагувати.

Крім того, треба мати на увазі, що стратегія, вона ж розбита ще й, відповідно, за відомствами. І, відповідно, кожне відомство має ще свої статті видатків, які пов'язані з реалізацією того чи іншого аспекту, на що спрямована, відповідно, стратегія. Тому цей аспект, я думаю, так само фінансовий. Можна, і, думаю, логічно скерувати до представника інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують ту чи іншу проблематику.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Будь ласка, наступне запитання.

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Доброго дня! Григориченко Петро, "Конгрес ромів України". Скажіть, будь ласка, як ви розглядаєте можливість такого факту – питання про перегляд строків самої реалізації стратегії – це раз, одне

питання. Тому що вже стратегія прийнята у 13-му році, вже 16-й рік – пів терміну вже пройшло 2000-й рік не за горами. Перше – перегляд строків.

І друге – перегляд самого змісту. Тому що Конгрес ромів України подавав свій... своє бачення, саме самої стратегії, воно абсолютно не було прийнято, не було розглянуто Міністерством культури, значить, наші положення, і сама програма вихолощена до просто якихось речей абсолютно епізодичних. Немає стратегії. Стратегія, яка... немає змісту стратегії.

Дякую.

ЮРАШ А.В. Ну, по загальних речах я вже десь говорив, Петро Дмитровичу.

Дивіться, по-перше, ми до середини наступного року плануємо отримати і проаналізувати всі регіональні плани. Тобто через рік має бути адекватний системний документ, який врахує, і на основі вже отриманих пропозицій і регіональної ситуації можна буде говорити про якісь терміни. Не 2020 рік, наприклад, а 2025-й чи 2021-й. І тоді вже можна об'єктивно... Зараз говорити – абстрактно абсолютно. Навряд чи. Для цього потрібна серйозна аналітична робота, величезна інформаційна база імперична, і на основі цього ми з вами взаємодіємо і контактуємо постійно, ви в нас є, так що думаю, що ви будете брати більш, ніж важливу участь і роль відігравати у цій системній роботі.

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. І ще одне питання, будь ласка. Відносно секретаріату. Як інформується? Наскільки мені відомо, наскільки мені відомо, це буде склад секретаріату з ромських організацій, враховуючи деякі моменти, чи не буде перекладено, скажімо, відповідальність за реалізацію чи нереалізацію змісту програми на секретаріат ромської...

ЮРАШ А.В. Ну, я думаю, тут жодної небезпеки немає, навпаки, це є реалізація того, що ромська громада давно хотіла і прагнула брати участь у прийнятті рішень. Тому це абсолютний і безумовний позитив. Яка буде конкретна конфігурація цього секретаріату. Це, я думаю, буде обговорено і 100 відсотків визначено на першому засіданні, коли будуть запропоновані певні моделі, обговорено. Ми бачимо на даний момент, це є орієнтовно 3 особи, які будуть мати можливість працювати, власне, представники ромської громади, можливо, 2 представники ромської громади, один експерт. Але ви прекрасно розумієте, що перекладання відповідальності бути не може, в принципі, оскільки вся ця відбуватиметься із постійною взаємодією, із нашим департаментом і іншими органами виконавчої влади, які будуть займатися і вирішувати ті чи інші питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Андрій Васильович, будь ласка, сідайте.

ЮРАШ А.В. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую за вашу доповідь. Я ще дозволю собі один короткий коментар.

Ще раз підкреслюю часові рамки. Тобто цим речам, про які ми зараз говоримо і стратегії, і стратегії більше навіть, а плану заходів більше ніж 3 роки вже. І, коли я чую від Міністерства культури, що на наступний рік у нас наступні 3 стратегічних напрямки.

Перше. Відшліфовування регіональних програм.

Друге. Поглиблення співпраці з громадськими неурядовими і ромськими організаціями.

І третє. Інституційна координація центральних і регіональних місцевих органів влади. В мене лише питання, а, що відбувалося попередні 3 роки?

Я думаю, що першим питанням це принаймні, якщо перегляд, то перегляд має мати якийсь результат. Якщо є констатація, що це робилося для галочки в останній момент, щоб просто закрити віконце, де поставили галочку, що виконано чи не виконано, тоді, можливо, або внести зміни до стратегії. Тоді це або проект указу Президента має бути. Якщо План заходів, він є, ну, очевидно, неповноцінним. Оскільки не може бути рамка з 2014 по 2020 рік, це крім інших зауважень, які можуть бути.

Можливо, тоді Кабінет Міністрів, відповідно Міністерство культури мало б ініціювати, і не говорити, що процес заради процесу, і майбутня міжвідомча група, майбутній секретаріат. А фактично оперативно зробити, внести зміни корекції до Плану заходів виконання стратегії, навіть цієї загальної, якщо часу для підготовки самої стратегії. І якимось чином більш реалістично стояти на землі і орієнтуватися.

Також незрозуміло, яка буде позиція. Чи буде це відстоювати Міністр культури і відповідно профільний віце-прем'єр під час того, коли буде обговорюватися проект бюджету в комітетах парламентських, на зустрічі з фракціями і таке інше. Я як голова комітету хотів би бачити чітку позицію тоді Міністерства культури. А не просто як пояснення, що ми просили, але, на жаль, нам не дали. І хто не дав? Злий міністр фінансів. Але ж, вибачте, є певна політична відповідальність тут.

Не хочемо, щоб це знову перетворилось. Ми всі розуміємо обмеження, які є зараз. Але, ну, не будемо робити, ми ж дорослі люди, що щось, яке не має фінансування, має якусь перспективу, в якомусь навіть мінімальному вигляді буде реалізоване. Це все залишиться на папері. Через три роки ми зберемося і знову будемо говорити, що нам треба відшліфувати, поглибити і розширити. Я сподіваюсь, що це буде сприйнято. І будь ласка, міністру також це передайте.

Наступним я запрошую до виступу Костянтина Васильовича Тарасенка, начальника відділу уповноваженого голови з питань контролю за

дотриманням прав людини, поліцейській діяльності Управління забезпечення прав людини Національної поліції України. І наступним доповідачем буде Наталія Володимирівна Бескова,

заступник директора Департаменту – начальник відділу змісту освіти мовної політики та освіти національних менших Департаменту загальної і середньої дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

ТАРАСЕНКО К.В. Доброго дня, шановний Григорій Михайлович! Доброго дня, учасники слухань! В свою чергу я хочу сказати, що Національна поліція розуміє всю складність обговорення от питання. І ми як орган, який покликаний забезпечити захист прав і свобод громадян одним з основних принципів своєї діяльності ставимо принцип рівності громадян незалежно від раси, національності та інших ознак.

Сьогодні, ви знаєте, відбувається, продовжується, вірніше, процес реформування Національної поліції. І відповідно щодо цього реформування, ми хочемо сказати, що під час здійснення набору нових працівників поліції ми зобов'язані, вірніше, проводимо серед них тестування психологічне щодо виявлення осіб, які схильні до певних расистських поглядів, садистських поглядів. І відповідно перші критерії відбору поліцейських, майбутніх поліцейських це є відсіювання вже на цьому етапі.

Далі ще один етап щодо формування нової... нового особового, скажемо так, складу при Національній поліції це є етап навчання. І от якраз під час навчання на сьогоднішній день всі працівники Національної поліції, які новообрані повинні пройти тренінги, де висвітлюються, по-перше, питання прав людини, питання Конвенції про права та основоположні свободи людини, також це практика Європейського суду і тренінг щодо толерантності на дискримінації.

І відповідно всі кандидати повинні здати іспит по цьому предмету толерантність і дискримінація якраз, де розглядається питання толерантного

відношення до представників інших національностей або національних меншин.

Кожне заняття, от я на декількох заняттях був присутній, починається якраз, в першому занятті уже згадується якраз національні меншини і також роми щодо толерантного ставлення до цієї громади.

Також хотілось би зазначити, що в Національній поліції створено управління забезпечення прав людини, яке я представляю. Відповідно, ми зараз працюємо над тим, щоби сформувати мережу тренерів у системі толерантної... щодо навчання поліцейських у місцях компактного проживання національних меншин. І, відповідно, потім наші тренери будуть вчити наших же працівників поліції, працювати і взаємодіяти з тими національними меншинами, які проживають компактно в тих чи інших регіонах.

Наприклад, на минулому тижні я зустрічався із представником, старшим радником з питань рома і сінті БДПЛ, ОБСЄ, і з нею якраз і ми обговорили нашу стратегію майбутньої діяльності щодо оцих от питань, щодо формування широкомасштабних... по-перше, навчання працівників Управління забезпечення прав людини тренінгам, навчанням... вмінням, вірніше, проводити тренінги, а потім щоб працівники управління як особи, які вже набули досвід, проводити заняття якраз в місцях компактного проживання.

Також нами проведено зустріч з деякими громадськими організаціями, які представляють інтереси рома, і ми попередньо домовилися про те, що будемо проводити спільні тренінги, тобто не тільки для працівників поліції, а запрошувати в аудиторію і працівників поліції, і представників рома для того, щоб люди могли сісти поруч, могли подивитися один на одного і зрозуміти, що тут реально перешкоди між ними не існує, що повинні всі працювати в одному напрямку. І, відповідно, дані тренінги, по-перше, сприятимуть... дане спілкування, по-перше, сприятиме тому, що працівники

поліції будуть толерантно ставитися до представників рома, в той же самий час представники рома матимуть можливість, вірніше, вони здобудуть знання про те, як захищати свої права перед поліцейським, розуміти, що можна захищати права свої перед поліцейськими, і бачачи поліцейського біля себе за однією партою, вони будуть розуміти, що це не є та загроза, яка на даний момент, в більшості, являється.

Тому хочу запевнити вас, що ми, дійсно, проводимо цю роботу і домовленості попередня є. І вже нам наші міжнародні партнери якби пообіцяли, що, ну, мабуть, на наступному тижні якраз будемо зустрічатися з цього питання повторно. І що ми будемо проводити такі тренінги щодо підвищення освіти і розуміння, що поліцейський повинен бути захисником не тільки там якоїсь однієї нації, а для всіх громадян, незалежно від національності, статі і так далі, будь-яких ознак. Ми це все, зараз проводимо над цим роботу. Це щодо нашої роботи по, скажімо так, стратегії, яка прийнята була.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Костянтин Васильович. Зараз також ми маємо час на запитання. Першим колега Фельдман, будь ласка.

ФЕЛЬДМАН О.Б. Скажите, пожалуйста, я приветствую о том, что появилось в Министерстве внутренних дел такое подразделение, скажите, с кем вы общаетесь из общественных организаций? Есть у вас структура, которая принимает заявки и обращает в зал? Знаете ли вы телефон этой организации, которая сейчас красиво представлена? Просто у нас такого не было раньше. Да, теперь это есть. Знаете ли вы о том, что она существует?

Я не думаю, что люди знают. Я хотел бы, чтобы вы дали контактные телефоны. И представители национальных меньшинств знали, к кому они могут обратиться. Со своей стороны я тоже возглавляю национальное объединение Украины. Я бы с удовольствием хотел бы с вами поработать для

того, чтобы предоставить как и свои знания, какую-то материальную, может быть, помощь. Для того, чтобы у вас были проще контакты с каждым человеком, населяющим нашу страну.

ТАРАСЕНКО К.В. По поводу нашего управления я хотів би сказати, що у нас, скажімо так, офіційно представляли місяць назад. Ви, можливо, бачили в засобах масової інформації відкриття офісу у вересні, 2 вересня відбувалось відкриття офісу, ну, як кажуть омбудсманів, поліцейський омбудсманів. Офіс наш знаходиться на Інститутській 29/3. Зараз, тиждень назад було призначено в кожному регіоні України по особі, мінімум одна особа, одна-дві особи, в кожній області України призначено поліцейського омбудсмена. На сьогоднішній день ми формуємо, скажемо так, мережу наших омбудсменів, тобто визначаємо, де вони будуть знаходитись, місце їхньої роботи. Фактично поки що основні звернення, які поступають до нас, вони відбуваються таким способом: громадяни звертаються через Інтернет, є адреса на сайті Нацполіції нашого управління. В найближчому майбутньому у нас буде контактний телефон, сьогодні ми якраз працювали щодо визначення особи, яка відповідальна буде за прийом всіх звернень громадян. І відповідно, скажемо так, звернення щодо громадян ми приймаємо поки що шляхом Інтернету.

Також ми співпрацюємо з деякими громадськими організаціями правозахисними в Україні, і ці організації нам дають також інформацію щодо порушень прав людини в тих чи інших регіонах. І на сьогоднішній день ми вже декілька разів за інформацією, яка надана була громадськими організаціями, також Уповноваженим Верховної Ради з прав людини і також Центром надання безкоштовної правової допомоги наші співробітники, які були призначені нещодавно, вони вже вчиняли певні заходи і проводять на сьогоднішній день певні службові розслідування щодо порушення прав людини працівниками поліції.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Костянтин Васильович, а скільки особовий склад Національної поліції, загальна цифра?

ТАРАСЕНКО К.В. Управління нашого?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, взагалі скільки у нас Національної поліції зараз?

ТАРАСЕНКО К.В. Ну, на сьогоднішній день це приблизно 100 з чимось тисяч, наскільки я пам'ятаю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. От 100 з чимось тисяч, поки ви всіх охопите цими тренінгами і навчаннями... Питання в чому було, коли така ситуація екстраординарна і коли є речі, які... що місцеві працівники, вони неадекватно діють або щось ситуація не вирішується. Враховуючи новоутворене управління, вашу посаду, яке ще місяць, питання було: чи можливо було б, я думаю, що це раціональне абсолютно питання, щоб в умовах таких надзвичайних люди, принаймні представники ромських організацій у даному випадку, але не лише, знали до кого можна звернутися по такій червоній лінії, щоб для того, щоб якимось чином забезпечити, щоб з центра, як то кажуть, були відповідні інструкції або втручання для того, щоб, ну, врегулювати цю ситуацію. Чи вважаєте ви, що це раціональна постановка питання? Якщо вважаєте чи могли б ви в прийнятний спосіб дати свій або інший контактний телефон, щоб люди точно знали до кого вони телефонують. І якщо вони телефонують, то там трубку знімуть, а не покладуть.

ТАРАСЕНКО К.В. Да, ну, по-перше, я вже декільком представникам ромських організацій давав свій номер... особистий номер телефону, от можете записати це, скажімо так, мобільний...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Міністерство оплачуєш ваш мобільний телефон?

ТАРАСЕНКО К.В. Ні, не оплачує.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це ви оплачуєте свій.

ТАРАСЕНКО К.В. Цей особисто, так. Але цей телефон є на візитках, який я даю громадянам це 067-994-08-46.

_____ . Код який?

ТАРАСЕНКО К.В. 067-994-08-46.

Але я вже повторюю, що з тими організаціями громадськими, які захищають права ромів ми з декількома зустрічалися і я вже телефон свій давав, ми тільки з вами на прес-конференції якійсь тільки пересікалися.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми звернемося до керівника Національної поліції, щоб у начальника управління, у начальника відділу був телефон, який би сплачував не він особисто з своєї кишені, враховуючи ваші зарплати, а все ж таки це відповідний телефон.

ТАРАСЕНКО К.В. На сьогоднішній день ми збираємо... у нас уже офіс відкритий і ми хочемо... піде процес призначення особи, яка буде відповідати на телефонні дзвінки. Але фактично кол-центр цілодобово ми не зможемо сформулювати, на жаль, поки що це є лінія 102, на яку може

громадянин звернутись і потім це повідомлення все рівно надійде до нас. Розумієте, що воно не піде в там якийсь відділ, воно все рівно до нас прийде.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ще одне запитання коротке і коротка відповідь.

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Будь ласка, "Конгрес ромів України", Григориченко. Скажіть, будь ласка (*не чути, мікрофон вимкнено*) ... кримінальні справи по факту погромів? Чи відкриті конкретні справи по бездіяльності місцевої влади і по факту погромів фізичних осіб, які вчиняли погроми в Лощинівці? Будь ласка.

ТАРАСЕНКО К.В. Да, на сьогоднішній день є кримінальна справа відповідно до подій, які сталися. Національною поліцією порушено кримінальне провадження щодо погромів, які сталися. Це кримінальне провадження за статтею 194-4 частина друга – умисне знищення (пошкодження) майна, пов'язане... ну, там за обтяжуючих обставин.

Відповідно, слідство на сьогоднішній день проводиться. Це провадження відкрито за фактом самих подій. І, відповідно, результати слідства, сподіваюсь, скоро будуть уже доступні нам.

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Так, це по факту погромів. А по факту бездіяльності органів внутрішній справ...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Щоб працював мікрофон, на жаль, воно так zorganizовано, треба один виключати...

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Але є доповнення. Скажіть, будь ласка, чи відкриті справи по факту бездіяльності внутрішніх органів і органів місцевого управління?

Там і питання ще по виступу очільника Одеської області. Будь ласка.

ТАРАСЕНКО К.В. Щодо питання виступу очільника Одеської області, ми, кажись, з вами тоді вже були на заході одному, і там сказали, що це політична була заява, і, фактично, до цього поліція... це поліція не розслідує.

Щодо діяльності правоохоронних органів, я, наскільки знаю, проводиться службове розслідування щодо цього факту.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Костянтин Васильович.

На жаль, ми мусимо рухатися. Я хотів би зараз, оскільки я оголосив вже наступного, але, прошу вибачення, колега Фельдман, він бере участь в іншому ще комітеті. Тому ми надамо зараз йому слово. І потім – Наталія Володимирівна Бєскова.

ФЕЛЬДМАН О.Б. Уважаемый Григорий Михайлович, уважаемые участники слушаний, проблема ромов в Украине обсуждаются уже в парламенте не в первый раз. Более 10 лет назад по инициативе общественных организаций национальных меньшинств, в первую очередь Ассоциации национально-культурных объединений Украины, которую я имею честь возглавлять, впервые в стенах нашего законодательного органа страны состоялись такие комитетские слушания о современном положении ромов в Украине. В связи с этим с большой благодарностью хочу вспомнить бесконечно уважаемого нами, мною метра украинской политики Удовенко Геннадия Иосифовича, который возглавлял на это время комитет.

С точки зрения представительства интересов многотысячной ромской громады Украины состоявшийся форум выходил за рамки обычных комитетских слушаний, не мало внимания ромским проблемам было уделено и на парламентских слушаниях 2015 года. Думаю, это подтвердят многие участники, я очень много людей вижу в этом зале.

Но будем откровенны. Большинство из существующих проблем так и остались нерешенными, это и вопросы занятости, медицинского обслуживания, образования и многое другое, среди них проблемы и дискриминации, как записано в Стратегии защиты и интеграции в украинском сообществе ромов на период до 2020 года. Одним из ожидаемых результатов ее реализации должно стать предупреждение дискриминации ромов. Обращаю внимание присутствующих не на последствия дискриминации, а предупреждения дискриминации. Как предстоят дела с этим в реальной жизни, ярко показали события в Лоциновке, суть которого я пересказывать не буду. На мой взгляд, эти причины надо искать в плоскости осознания каждого своей личной ответственности – государственным чиновникам, журналистам, общественным деятелям. Применительно к Лоциновке первыми ответственность должны осознать депутаты сельского совета. Я поддерживаю ваш вопрос к Министерству внутренних дел, а где на них ответы? Ответов на них нет, они все ушли в какую-то плоскость, называем ее политической, еще какой-то, целесообразности. Но преступление есть преступление, за которое лично проголосовали за выселение ромских семей с территории села, фактически совершили умышленные действия, которыми прямо ограничили свободу передвижения и выбор места жительства по признакам этнического происхождения. Огромная ответственность лежит также на СМИ в целом и персонально на журналистах, публикующие яркие заголовки, не задумываясь порой о их последствиях. В результате чего в обществе формируется мнение, что все, я подчеркиваю, все представители определенных этнических групп являются преступниками. Такие действия... такими действиями они разжигают расовую вражду чем также лично совершают противоправные действия содержащие в себе состав преступления предусмотрены статьей 161 Уголовного кодекса Украины. А это уже вопросы, которыми должны заняться Национальная полиция и Генеральная прокуратура Украины.

И в завершении об ответственности гражданского общества. И как народный депутат, работающий в профильном комитете, и как человек, посвятивший многие годы своей жизни общественной политической деятельности и не по наслышке знаю, что сегодня волнует людей и в том числе и ромов. Это дает мне основание считать, что проблемы ромов это часть проблем современного этнонационального развития украинского общества. Поэтому они должны решаться в контексте общих задач государственной этнонациональной политики. Ну, понимаю огромную ответственность в этих вопросах, которая лежит на государстве, обращаюсь к гражданскому обществу, не надо бесконечно уповать на государство. Сегодня именно гражданское общество, частью которого безусловно является почти 200 ромских общественных организаций многие вопросы могут и должны решаться, взявши сами на себя. Скажу больше. Есть такие проблемы, к решению которых сами ромы не допустят никого чужих, только своих.

Приведу простой пример. Перепись населения 2001 года, как известно, не в полной мере отражает реальную картину с численностью ромов в Украине. Думаю, было бы реалистично, если бы в этих группах, в этом движении были представители ромов в комиссиях. Аналогично обстоят дела и с оформлением документов.

Словом, я призываю общественные организации ромов стать мощными природными приводными ремнями эффективного механизма реализации государственной стратегии, защиты и интеграции украинского общества. При этом я очень надеюсь на лидеров ромского движения, особенно на молодое поколение.

И, что я всегда говорю и сейчас хочу повторить. У бандитов, у негодяев нет национальности, они есть среди любых этнических групп. Я категорически критикую всегда израильские средства массовой информации, когда я приезжаю в Израиль: вчера русский совершил тот-то. Русский – это,

имеется, евреи, вышедшие из России. Вчера марокканец напал на кого-то. Там выехали миллионы марокканцев – и только один, извините, негодяй. Эта практика, которую надо изжить из нашего общества. Спасибо. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Зараз я хочу надати слово Наталії Володимирівні Бесковій. Будь ласка. І наступним буде Костянтин Васильович Тарасенко. А, ви вже були, вибачте. Крентовський Микола Станіславович.

БЕСКОВА Н.В. Доброго дня, шановні учасники слухань. Міністерство брало активну участь у розробленні стратегії, третю річницю якої ми відзначаємо. І, як і більшість відомств, розроблено план заходів Міністерством освіти на виконання стратегії. І також у співпраці з регіональними органами управління освітою розроблено такі плани заходів на виконання стратегії у всіх 25 регіонах України.

І я хочу сказати, що діти ромської національності за бажанням батьків відвідують - я коротко прозвітую, - навчальні заклади на безоплатній основі або на пільгових умовах. Їх батькам надається право обирати різні форми дошкільної освіти. Є спеціально створені в районах компактного проживання ромів групи короткочасного перебування і консультативні пункти. Це стосується загальноосвітніх навчальних закладів, в яких учні-роми навчаються спільно з учнями інших національностей та мають однакові права на отримання якісної освіти.

Педагогічними колективами загальноосвітніх навчальних закладів, представниками органів управління освітою місцевих державних адміністрацій проводиться роз'яснювальна робота серед осіб, які належать до ромської національності, національної меншини, щодо важливості здобуття освіти, особливо з дітьми та молоддю. Проводиться велика робота також із батьками. Їх запрошують на батьківські збори спеціальними такими

запрошеннями, проводяться індивідуальні бесіди щодо необхідності навчання дітей у навчальних закладах. До роботи з батьками обов'язково долучаються психологи та соціальні педагоги шкіл. Здійснюється постійний контроль за систематичним відвідуванням шкільних занять всіма учнями, в тому числі і ромської національності. Тобто все те, що робиться по відношенню до всіх дітей, оскільки освіта у нас є обов'язковою, Закон про всеобуч ніхто не відміняв, педагогічні колективи таку роботу проводять із дітьми, учнями ромської національності. Шкільними психологами постійно надається психологічна допомога учням, якщо є проблеми адаптації до навчального процесу. І в навчальних закладах, де компактно проживають діти ромської національності, там створені спеціальні такі психологічні пункти, особливо активно вони діють в Закарпатській області. І ці пункти також мають окремі плани роботи. В багатьох... тобто такі програми психолого-педагогічного супроводу адаптації учнів. Метою цих програм є формування в учнів позитивної мотивації навчання, соціально-культурний розвиток особистості, володіння учнями способами самостійної діяльності.

Тут є ряд рекомендацій розроблено і міністерством і Інститутом модернізації змісту освіти Міністерства освіти і є надана... Я перепрошую, у мене голос, просто простужена. Як допомогти учням, які мають труднощі з соціально-психологічною адаптацією, проводять спеціальні такі корекційно-розвиваючі заняття щодо підвищення самооцінки, зниження рівня агресії, тривожності, розвитку толерантності. Є також такі посібники розроблені, які, ну от там проводяться тренінги з учнями вчителями, рольові ігри, вони надають дітям психологічну підтримку, знайомлять з основними правилами поведінки і проводиться також профорієнтаційна робота. І, безумовно, що це часто на такому, на жаль, голому ентузіазмі тих педагогічних працівників, які переймаються цією проблемою. Є також плани заходів, розроблені цими центрами психологічної підтримки спільно із

центрами зайнятості, де проводяться бесіди, консультації із учнями старших класів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наталія Володимирівна, враховуючи, що ви просто застуджені, можливо, краще на запитання-відповіді, щоб часу було.

От ви назвали і ми знаємо, назвали Закарпатську область, ми знаємо, що ромська проблематика вона не лише стосується України, а і безпосередніх сусідів України з боку Європейського Союзу і Словаччина, і Румунія, і Угорщина, це також. Наскільки з вашої точки зору, з точки зору от освітнього аспекту не використовується в Україні, що використовується в цих країнах, які я назвав, країнах-членах Європейського Союзу зразу ж за кордоном, що мало б у нас використовуватися? Є у вас таке знання? І якщо є, то, будь ласка, скажіть три такі речі, які б варто було б запозичити з освітньої галузі країн-членів Європейського Союзу відносно нових, де також там проблема іноді загострюється, іноді дуже загострюється, але наскільки це, крім того, що є у кожного плани, які кожен виконує.

БЕСКОВА Н.В. Ну, у нас було проведено декілька таких семінарів із вчителями Словаччини, з управлінням освіти словацьким, як там у них називається. і їхній досвід дуже ретельно вивчався і впроваджувався. Саме завдяки тому досвіду відкрито оці консультативні пункти такі, де проводиться профорієнтаційна робота. І крім того, ще у нас є можливості для навчання дітей ромів у суботніх і недільних школах. Цього теж не було, це теж досвід Словаччини. Ну і там є, яка у них, що у них запозичити, у них фінансування більше здійснюється державою всіх моментів. Але я хочу сказати, що у нас вже теж є навчальні програми для 1-4 класу, є буквар для 2 класу, тому що в 1 класі ці діти вчать або за українським, або за угорським букварем, а в другому класі за ромським. Ну, є також багато таких

посібників для вчителів, які, ну, теж у співпраці із словацькими педагогами видані.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Я бачу дві руки, два запитання. Перше, будь ласка, колега, потім ви.

КОНДОР В. *(Не чути)*

БЕСКОВА Н.В. А на що нажати, я не знаю.

КОНДОР В. Так, працює. Доброго дня. Кондор Володимир, Коаліція ромських неурядових організацій, "Стратегія 2020".

У мене до вас питання. Те, що ми зараз від вас почули, на жаль, ми... я вперше це чую і про посібники, все так дуже-дуже гарно. Хочу це все побачити, де це воно знаходиться? І у мене конкретне питання щодо, якщо ви володієте інформацією про сегрегаційні школи, які знаходяться в Україні і саме там навчаються ромські діти. Якщо ви маєте таку інформацію, будь ласка, надайте своє бачення чи... що робиться з цих питань? Дякую.

БЕСКОВА Н.В. Представники всіх національностей в Україні мають рівний доступ до освіти. І при вступі дитини до школи ніхто не запитує якої вона національності. Але, якщо є проблема з відвідуванням школи, переконуємо батьків, переконуємо дітей, щоб вони відвідували школу. Якщо немає змоги відвідувати постійно діючий загальноосвітній навчальний заклад, це здійснюється в суботніх чи недільних школах. Є можливості для дистанційного навчання.

Щодо сегрегації. Я розумію, про що ви говорите, але от за останній рік в нас не було жодного запиту чи жодної скарги з цього приводу. Я... Всі ці

звернення в нашому відділі. Я відповідаю за свої слова і можна поцікавитися у відділі контролю, якщо ви не вірите.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я бачу ще кілька рук. Спочатку ви, будь ласка.

ФІЛІПШИНА А.А. Дякую.

Філіпішина Аксана Анатоліївна, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Хотіла б до вас звернутися з конкретним запитанням.

Центри профорієнтації, які ви згадали, всі три мною відвідані і, наскільки я пам'ятаю, я відвідала всі школи, які знаходяться в місцях компактного проживання ромів в Україні. То центри знаходяться в Ужгороді, Мукачеве, Берегове і підтримуються за рахунок коштів Міжнародного фонду "Відродження". Держава Україна до цих центрів не має жодного відношення.

Я б хотіла задати конкретне запитання стосовно центрів психологічної підтримки, які діють при школах, бо, на жаль, мені не вдалося побачити такі центри. Можливо ви назвете конкретну школу, яка є прикладом, яку б можна було відвідати і поділитися досвідом в решті регіонів України. Дякую.

БЕСКОВА Н.В. Конкретну школу назвати не можу, у нас є просто звітність про те, що такі центри діють у кожних школах, і якщо я подам вам інформацію по переліку шкіл, щоб зараз не помилися.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Це я колись в армії служив і там треба було коли, суботник тоді популярний був, до 12-ї, до 2-ї, потім до 4-ї повідомити скільки дерев посадили, скільки сміття винесли і скільки пофарбували там цих заборів. Воно все в статистиці було, але чи насправді воно так це робилося не факт.

Будь ласка, ви.

КОНДЕНКО М. Конденко Михаил, Всеукраинская общественная организация "Центр объединения и защиты прав ромов Украины".

У меня такой к вам вопрос. Вы только недавно сказали, что там обучаются дети, ромские дети на словацком, на украинском букваре...

БЕСКОВА Н.В. Діти-роми навчаються в школах із українською і угорською мовами навчання.

КОНДЕНКО М. И сказали вы, ромские буквари, вы сказали.

БЕСКОВА Н.В. Да...

КОНДЕНКО М. У меня вопрос такой к вам. Скажите, пожалуйста, этот букварь, он языка, какого языка – украинских цыган, молдавских цыган, по диалекту какому?

БЕСКОВА Н.В. *(Не чути)*

Я включила.

Ми до цього "Букваря" йшли десятиліттями, всі ці проблеми було дуже важко подолати, видати "Буквар" на усіх діалектах неможливо і це було при підтримці ромських громадських організацій зроблено і виданий "Буквар", який...

КОНДЕНКО М. *(Не чути)*

БЕСКОВА Н.В. Я не готова відповісти на це запитання. Я не готова відповісти на це питання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, от там, останній ряд. *(Шум у залі)* Не можна, тому що у нас стенограма йде. І тоді, будь ласка, натисніть.

НАВРОЦЬКИЙ В. Навроцкий Владимир, Европейский центр прав ромов, Будапешт.

Возвращаясь все-таки к вопросу Владимира Кондора. Уважаемый представитель Министерства образования, обратите, пожалуйста, внимание, что в Украине существует, в городе Ужгороде из 22 школ – 2 сегрегационные. Если вас интересует успеваемость, то начальный уровень образования получают дети максимум, максимум... начальный уровень, например, 1 класс, 90 процентов, двойка бывшая; второй класс – 73 процента, 42 процента – третий класс. Это начальный уровень. Нету, тройки получают 15 процентов, четверки, пятерки нету вообще. Это называется дискриминация. Обратите, пожалуйста, внимание, что на Одесскую область и на Закарпатскую область, потому что дискриминация у нас запрещена по закону, по конвенциям всем, всевозможным: по правам ребенка, расовая дискриминация. И говорить о том, что "нам не поступали жалобы", ну... А по конвенции, по международному законодательству Украина обязана делать шаги, чтобы предотвратить дискриминацию. А получается, что вы ждете, пока кто-то скажет: "А нас дискриминируют". Это неправильно. Обратите, пожалуйста, внимание и на то, что сегрегационные школы должны, ну, не то что исчезнуть, нужно разработать программу по интеграции для детей обратно в нормальные школы, не просто сегрегационные, где уровень образования, ну, крайне низкий. Спасибо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Хотите щось відповісти на це?

Ще два коротких запитання. Будь ласка, ви... І потім...

БУРЛУЦЬКИЙ М. Бурлуцкий Николай, общественная организация "Чичимо", Харьков.

Есть еще одна проблема в ромских общинах. Есть слой населения примерно от 18 лет, скажем так, до 40-а, до 35-ти, которые не имеют даже начального образования. И это довольно-таки большое количество людей. И естественно в школу, в первые классы они пойдут. Вечерних школ или ликбезов, как было во времена Советского Союза, не существует. Я думаю, что вот с этим контингентом, с этим населением нужно также решать вопросы, потому что это, ну на самом деле это реальные проблемы, которые существуют в ромских громадах.

БЕСКОВА Н.В. (*Не чути*) ...практично в кожному районі є вечірні або форм, в кожному районі і в місті Києві також. І там можуть навчатися всі бажаючи, починаючи з 5 по 12 клас.

ФІЛПШІНА А.А. Ми, мабуть, живемо в паралельних світах.

БУРЛУЦЬКИЙ М. Дело в том, что мы говорим о людях, у которых нет даже начального образования, поэтому они не могут туда прийти, у них даже нет начального образования, есть такие люди.

БЕСКОВА Н.В. Проводиться колосальна просвітницька робота... (*не чути*) Переконаємо дітей, переконуємо батьків, ну, очевидно, мало цієї роботи, співпрацюємо з громадськими організаціями.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Останнє запитання, будь ласка, у цьому блоці.

ФЮДР О.С. Олена Фюдр, "Добробут Золотоніщини". Напевно інформаційну довідку в розділі підвищення освітнього рівня готувало саме

ваше міністерство. І тут ми бачимо інформацію, що у вищих навчальних закладах за 2015 рік вивчилося тільки 2 ромських студента. Зосереджую вашу увагу, що уже впродовж багатьох років працює ромський освітній фонд, який уже сотнями вивчив ромських студентів. Мало того, більшість із них було спрямовано на гуманітарне здобуття освіти, вони – юристи, вони – правники, це була засаднича умова ромського освітнього фонду.

Ми бачимо, що ви взагалі не бачите цих студентів і ніяких у вас немає програмних засад для того, щоб далі їх адаптувати і якось з ними співпрацювати.

Далі. Ми бачимо, що ви просто-на-просто характеризуєте особливості ромських учнів і кажете: вони не завершують навчання, тому що у них ранні шлюби, у них небажання батьків відвідувати і так далі. Ми говоримо про суспільство ХХІ сторіччя, ми говоримо про те, що ми не бажаємо чути такі речі від міністерства. Ви повинні нам надати ті напрями руху, які ви вже опрацювали і, що ви зробили за ці роки, щоб ми бачили, що ви бачите цю проблему. На жаль, навіть статистично ви не бачите цю проблему. В нас складається суб'єктивна думка, що ви і не розробите програму стосовно цього. Дякую.

БЕСКОВА Н.В. Будемо працювати. Я дякую за інформацію.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую Наталя Володимирівна, прошу сідати.

І зараз я хочу запросити Миколу Станіславовича Крентовського начальника управління медико-соціальної допомоги населення Медичного департаменту Міністерства охорони здоров'я. Після вас буде Різнікова Ярослава Олексіївна.

КРЕНТОВСЬКИЙ М.С. Шановний Григорію Михайловичу! Шановні народні депутати! Шановні присутні! В 2013 році керівниками структурних

підрозділів з питань охорони здоров'я за дорученням міністерства були доведені до відома та виконання відповідні пункти Стратегії розвитку та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року.

Обласними державними адміністраціями затверджено відповідні плани заходів, основними з яких є і перебувають у компетенції закладів охорони здоров'я адміністрацій щодо лікувально-профілактичного забезпечення ромського населення є.

Перше. Це забезпечення інформування працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я про особливості національної ментальності осіб, які належать до ромської національної меншини.

З медичними працівниками систематично проводиться освітня робота по особливості національної ментальності осіб, які належать до ромської національної меншини, інструктажі щодо особливостей проведення подвірних обходів мешканців ромських таборів та запрошення ромів на медогляди.

Також проведення в місцях компактного проживання ромів роз'яснювальні роботи щодо здорового способу життя, необхідності проходження профілактичних обстежень, важливості своєчасного та повноцінного лікування тощо.

Так, наприклад... Ну, тут відмічалось не раз, вже звучало "Закарпатська область". У Закарпатській області у цьому відношенні вони просунулися значно більше, і навіть у жіночих консультаціях вагітні ромські жінки мають можливість подивитися відеофільми на тему вагітності в родів. А на каналі "Тиса-1" періодично демонструються два відеоролики соціальної реклами ромською мовою на тему необхідності проведення профілактичних щеплень та з питань профілактики туберкульозу.

Також одним з питань – це забезпечення і розміщення у закладах охорони здоров'я та поширення у місцях компактного проживання ромів

пам'яток, листівок, стендів тощо з питань пропаганди здорового способу життя.

Забезпечення поширення серед осіб, які належать до ромської національної меншини, інформації про місця розташування закладів охорони здоров'я, порядок звернення до них та користування їх послугами, сприяння спрощенню доступу осіб, які належать до ромської національної меншини до медичного обстеження, надання стаціонарного лікування та екстреної медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Ромське населення може безперешкодно звертатися до медичних закладів з метою отримання медичної допомоги. Умови обстеження, лікування та перебування відповідної категорії осіб не відрізняються від надання відповідних послуг українцям або особам, які мають іншу національність. При необхідності роми госпіталізуються у профільні відділення стаціонарів та отримують амбулаторну допомогу у межах фінансування закладу.

Медична допомога надається закладам охорони здоров'я за місцем їх проживання.

Забезпечення згідно календаря щеплень, проведення імунізації осіб, які належать до ромської меншини. Ну, теж було по Закарпатській області, як ви пам'ятаєте, була тритурова імунізація проти поліомієліту, яка, в принципі, дала дуже хороші результати, і завдяки великим зусиллям лікарів, які безпосередньо проводили подвірні обходи, працювали з неформальними лідерами і дуже високі результати, які в принципі не вдається навіть серед іншого населення досягнути.

Проведення у місцях компактного проживання осіб, які належать до ромських меншин, обов'язкових профілактичних оглядів на туберкульоз. Виявлення туберкульозу серед ромського населення проводиться шляхом профілактичних рентгено-флюорографічних оглядів. З метою якісного

проведення цих профілактичних оглядів у місця компактного проживання ромів виїжджають пересувні кабінети.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Знову ж таки, як попередній доповідач я розумію логіку вашого. Просто йдете за тими пунктами розділу Плану заходів і відповідно так це іде. Можливо, краще буде, якщо є запитання, задати їх. А вам, можливо, відповісти. Будь ласка, представляйтесь.

КОНДУР З. Доброго дня! Зола Кондур, фонд "Чіріклі". У мене до вас таке запитання. Чи знаєте ви, що в деяких лікарнях Закарпатської області існують палати окремі, в яких можуть класти лише ромських жінок з дітьми? І друге. Я хочу вам повідомити, що вже протягом місяця ми проводимо, збираємо інформацію щодо випадків дискримінації ромів в доступі до медичних послуг. І лише за вересень ми зібрали вже сім таких випадків. І ви знаєте, вони стосуються того, що лікарі іноді просто не хочуть надавати медичну допомогу людям лише тому, що вони ромської національності.

КРЕНТОВСЬКИЙ М.С. Дякую за запитання.

На даний момент у мене такої інформації немає. Ну, я залишу свої контакти і з даного питання вяснимо. І я вам надам відповідь.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, ще запитання?

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Питання. "Конгрес ромів України", Григоріченко Петро. Скажіть, будь ласка, чи відомий вам той факт, що, скажімо, під крупними містами стоять багато ромських таборів? Є такий табір і в місті Києві. Яка робота з ними проводиться? І чи відомо вам? Просто до нас, до конгресу звернулись нещодавно люди, які живуть в цих таборах, щодо лікування по туберкульозу. І, на жаль, мені довелося телефонувати в

Управління охорони здоров'я міста Києва, щоб якимось чином нажити, щоб цих людей пролікували. Будь ласка.

КРЕНТОВСЬКИЙ М.С. Дякую за запитання.

Ну, ви прекрасно розумієте, що все це, медична допомога, у нас проводиться на базі – це місцеві бюджети. Які вони - це складне питання. Питання ще в тому, що там, якщо закладається, табори, які приходять, на них, власне кажучи, немає розрахунку відповідного. За місцем постійного проживання вони обслуговуються, як і інші. Тобто там ще десь закладається відповідне фінансування.

Щодо лікування туберкульозу, я вам скажу, що це дуже складне питання, тому що воно потребує лікування довгого часу. І навіть, як би вам сказати, бажання самого хворого. У нас є, наприклад, тільки по тій же самій Закарпатській області за 9 місяців 109 відмов від лікування, від госпіталізації зі сторони, ну, хворі люди, в тому числі і 66 – це діти до 1 року.

Тому тут треба працювати, як кажуть, з двох сторін, щоб отримати потрібний результат, а саме: лікування на належному рівні.

ФЮДР О.С. Олена Фюдр, "Добробут Золотоніщини". В рекомендаціях, розділ дев'ять, пункт 6, ви просите розглянути можливість запровадження у практику відкриття медичних пунктів для ромів, де проживає більше 500 осіб. Ми говоримо про інтеграцію в українське суспільство. А вам не здається, що таке відкриття окремих пунктів - це буде сегрегаційний момент і це буде якість надання медичних послуг, саме в таких пунктах, буде набагато нижче, ніж в стаціонарних якихось лікувальних закладах? Можливо, треба забезпечити якийсь інший механізм залучення ромів, а не такий сегрегаційний, як ви, хотілось би почути вашу думку?

КРЕНТОВСЬКИЙ М.С. Дякую за запитання.

Я вважаю... Ну, наприклад, знову по Закарпатській області. З 18 таборів, де проживають в кожному більше 500 чоловік, у дев'яти було відкрито медичні пункти, я вважаю, що це не сегрегація, це, навпаки, наближення медичної допомоги, там є особливості, коли лікар безпосередньо спілкується і там чи фельдшер, це я кажу, це наближення медичної допомоги, це, навпаки, один як вихід з цієї ситуації, а не є якийсь розподіл по національності чи щось таке інше.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я звернув увагу, що у нас навіть комп'ютерна графіка далі, коли доповідає хтось, три... три роки... Я дякую, але знаєте, шановні колеги, на що я звернув увагу, власне, чим ми зараз займаємося. Це з одного боку парламентські... комітетські слухання, але фактично це те, що мало би відбуватися, але не відбувалося на міжвідомчій робочій групі щодо виконання плану заходів, щоб от така от розмова, але в більш нормальний спосіб, не так, щоб хтось на трибуні, а хто так. Вона б мала відбуватися за круглим столом, де є конкретно знання і можливість перевірити, подивитися виконавця поставити, перевірити виконання і все. Фактично зараз відбувається засідання такої міжвідомчої робочої групи, яка не працювала фактично. І коли ми чули спочатку засідання, що майбутній секретаріат буде створений, як воно... От зараз я виконую роль секретаря міжвідомчої робочої групи. Вибачте, от я готовий і далі виконувати таку роль секретаря з задоволенням, з колегою Брензовичем і іншими. Але я думаю це те, що мало б робитися апріорі без якогось додаткового втручання.

Я оголосив Ярославу Олексіївну Різникову, начальника відділу мистецтв, культури, національності та релігії, управління культури, національностей, релігії та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації. І в мене, можливо, ви можете сказати те, що ви б хотіли сказати, але в плані дій, в плані заходів є пункт 53, 54 і 55,

який безпосередньо стосується Одеси. Можливо, ви б з цього й почали як виконується чи не виконується пункт 53,54,55 і потім все інше.

РІЗНИКОВА Я.О. Дякую за надану можливість взяти участь у такому фаховому і зацікавленому рівні обговорення питань, які є важливими для України, для Одещини завжди, а враховуючи події останнього часу, фактично стали надактуальними. Якщо дозволите, я не почну зразу із розповіді про пункти, які до Одещини, якщо дозволите затрону трошки питання Лощинівки і дещо інші питання.

Масові заворушення 27 серпня відбулися після повідомлення, знову ж таки не зрозуміло як ця інформація поширилась, зараз правоохоронні органи намагаються встановити, яким чином стало відомо про людину, яку підозрюють у цьому зґвалтуванні і вбивстві дівчинки 97-го року народження, який був потім затриманий. (*Шум у залі*) 2007. Який був затриманий в результаті цих заворушень, один дім був підпалений, в інших – вибиті шибки, пошкоджені меблі, роми, слава Богу, не постраждали, вони змогли виїхати з села. Село Лощинівка знаходиться буквально за 10 хвилин від міста Ізмаїла. На виклик жителів прибули співробітники Ізмаїльського відділення поліції. На жаль дуже обмежена кількість правоохоронців, які працюють в районах області, їх кількість була невелика, і цим вони пояснюють свою певну бездіяльність у тому, що відбувалося 27-го і згодом 28-го. Дещо пізніше підїхали працівники з інших районів і з Головного управління Національної поліції в Одеській області.

28 числа схід села, як кажуть, він був дуже спонтанним, на ньому були присутні голова Ізмаїльської райадміністрації і голова сільської ради, були представники деяких народних депутатів. І вимога про виселення ромів була підтримана на цьому сході і підтримана сільським головою. В такій ситуації роми, звичайно, не бачать можливості повертатися а ці будинки і більшість їх

переїхала в місто Ізмаїл, живуть у своїх родичів, одна сім'я виїхала в Біляївський район.

Ромські організації відразу по гарячим слідам звернулися і до Уповноваженого з прав людини, і до міністра внутрішніх справ, звичайно, підключені були і органи державної влади, місцевого самоврядування. 31 числа була проведена велика нарада за участі перших осіб і обласної ради, і на поліції Одеської області, участь численно жителі села взяли і ромські організації. Були дані відповідні доручення провести засідання комісій відповідних, роботу із ромськими сім'ями, забезпечити дітям ромів можливість відвідувати школи, тому що це було 1 вересня, і головне – обслідувати будинки і встановити суму матеріальних збитків ромським сім'ям. 5 вересня була створена робоча група, яка зробила виїзд на місце, щоб перевірити разом із представниками ромських організацій, яким я висловлюю щирю вдячність за їхню активність і за їхню участь у всіх цих справах, що дає нам можливість комунікувати із родинами ромів, які постраждали.

І виїзд цей показав, що, на жаль, місцевою владою, головою сільської ради не було здійснено фактично жодного із дій, які були доручені. Обласна адміністрація, районна адміністрація може рекомендувати виключно якісь заходи, які має провести сільська рада. На запитання – чому не було зроблено акти обслідування будинків, голова ради сказав, що депутати вважають, що це недоцільно, що вони не хочуть фактично цим займатися. Ситуацію почали виправляти за рахунок Ізмаїльської райадміністрації, створення відповідної комісії, до якої знову ж таки були введені члени ромських організацій.

За цей час за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" ромські організації, адвокати подали, зібрали дані необхідні і подали інформацію про суму збитків, по-моєму, шести, да, на той момент було, якщо я не помиляюсь, Володимир Кондор, да, займався безпосередньо цим.

Зараз обласна адміністрація веде перемовини з обласною радою Ізмаїльської райадміністрації з містом Ізмаїлом з метою пошуку коштів і можливостей компенсувати ці витрати ромським сім'ям і надають допомогу в їх облаштуванні.

Хочу зазначити про те, що події в Лощинівці мають певні такі особливості і переважна більшість людей оцінили їх виключно як етнічні. Але, разом з тим, є кілька фактів, які дещо не вписуються в цю схему. І хочу на них акцентувати увагу, вони мають відношення і до ситуації загалом в Одеській області. Я думаю, що це стосується не тільки Одеської області.

Зазначу, що під час цих спонтанних дій цих страхітливих погромів залишилися непорушеними два будинки, де надалі проживають дві сім'ї, де виховується 5 неповнолітніх дітей, які продовжують ходити і зараз в школу в 1-й, 2-й, 4-й, 6-й і 8-й класи, що не викликає ніякого супротиву населення. Причому, якщо, враховуючи спонтанність дій, да, антиромських, то виникає запитання чому не постраждала сім'я, будинок, людини, яку звинувачують у вбивстві дівчинки.

Якщо ми візьмемо тільки... буквально кілька тижнів до подій в Лощинівці, які відомі всім, то можу сказати, що в Білгород-Дністровську почали з'являтися написи "Акерман без циган", і біля цього надпису з'являлася символіка "Правого сектору". Самим гнітючим було те, що подібний напис було нанесено на Алеї Слави на пам'ятник загиблим у Другій світовій війні.

Одеська область пережила уже і "російську весну", ми пережили події 2 травня, які підносили проблематику російського населення, ми пережили потік біженців на територію Одеси із Криму і з Донецька і Луганська, більше сорока тисяч біженців, ми пережили створення Одеської – рейкових, звичайно – одеської, гагаузької, болгарської, бесарабської республік; ми пережили спроби розхитати ситуацію з використанням єврейського фактору, як в Києві, до речі, це було, так і в Одесі, коли були обмальовані синагоги.

Тепер, я так думаю, що ми бачимо спробу використати ромський фактор в дестабілізації на території такого серйозного, проблемного досить регіону, як Одещина, який є прикордонним, межує із Румунією, Молдовою, Туреччиною, Болгарією.

І хочу зазначити, що завжди Одеська область – це говорили про те, що вона поліетнічна, це була її візитна картка. Говорячи про цей регіон, постійно підкреслювалися її особливості історичного і географічного характеру, але разом з тим говорили, що це є лабораторія міжетнічних відносин.

Мало хто задумувався над тим, скільки роботи вимагала така характеристика. Одещина була першою з областей, де почали в обласному бюджеті серйозно підтримувати національні меншини, зокрема і організації ромські, де фінансувався план заходів інтеграції ромів в українське суспільство, який діяв раніше. Тут було побудовано перший пам'ятник жертв ромського холокосту, тут фінансувалися газетні видання національних меншин, щомісяця виходила окремо загальна газета "Одещина багатонаціональна", державне телебачення, радіомовлення національними меншинами. Тут існувала дуже активна і дієва система, вертикаль взаємодії органів державної влади на місцях, в райадміністраціях, в селах. І на відміну від інших областей, довгий час діяло окреме управління, яке працювало з національними меншинами.

Але вслід за ліквідацією центрального органу виконавчої влади – Державного комітету у справах національностей та міграції, і релігії, – попередня влада ліквідувала спочатку Управління національностей і релігії, яке увійшло окремим відділом до Управління культури і туризму. А згодом, вже при діючому голові було ліквідовано і відділ, а створено один відділ, який займається і культосвітньою роботою, і культурою, і національними меншинами, в якому працює, ну, дуже обмежена кількість людей.

Звичайно, що не зважаючи на таку досить складну ситуацію, нагадаю ще, і порушену оцю вертикаль, яка існувала до цього. Ви знаєте, мабуть, що

ні для кого не секрет, постійні зміни голів райадміністрацій, які або входять в конкурс, або вони уже випадають із своєї діяльності. Тільки зараз на сайті Президента розміщено знову інформацію про конкурс, вдумайтесь, десяти голів райадміністрацій. Це ті, які тільки прийшли і тільки почали працювати.

Уже в той самий Ізмаїльський район, уже сесія районної ради оголосила недовіру і цьому голові. Складна ситуація. У нас дещо порушилися і зв'язки з національними меншинами на рівні керівництва. Тому що це об'єктивно, люди змінюються, починаючи, ще раз говорю, від голів обладміністрації до райадміністрації. Але, не заважаючи на все це, ми все ж таки працюємо і висловлюю слова подяки Міжнародному фонду "Відродження", благодійному фонду "Чіріклі", ромським організаціям, з якими ми постійно тримаємо зв'язок, нам вдається на більш такому, низовому рівні все-таки допомагати один одному у вирішенні питань. У нас склалися нормальні взаємодії із представниками Державної міграційної служби. Ми проводимо постійно низку круглих столів з ними. І хочу сказати, що тільки за 2014 рік у нас отримали паспорти громадян України 112 ромів завдяки отакій взаємодії. У 2015-му було 100 і у 2016-му уже 86 паспортів. Ви всі прекрасно знаєте, наскільки це важливо, документування. Про це не треба, мабуть, багато говорити. Від цього залежить і отримання пільг і так далі, і навчання дітей і так далі, і так далі.

У нас працюють... 2 жовтня 2014 року в Брюсселі було підписано Рамкову угоду про співпрацю Одеської обласної адміністрації з Європейською комісією в рамках програми РОМЕД-26 підтримка інтеграції ромських громадян на місцевому рівні. Не буду перераховувати всі ті заходи, які проводяться, адже, мабуть що, щось недопрацьовуємо, раз така ситуація сталася на теренах нашої області. Думаю, що це ситуація, яка певною мірою виходить за межі суто етнічного конфлікту. Вона, звичайно, до розгляду цієї ситуації мають і уже підключені Служба безпеки і правоохоронні органи. Зазначу, що буквально 19 вересня відбулася – дуже це приємно, - зустріч

ромських організацій ключових із головою Одеської обласної адміністрації Саакашвілі, який вислухав, звернув увагу на ситуацію, дав знову ж таки відповідні доручення. Він дав дозвіл на введення посади помічника голови обласної адміністрації з ромських питань, що десь півроку тормозилася, була проведена за ініціативи голови обласної адміністрації зустріч із очільником Національної поліції в Одеській області паном Лорткіпанідзе, відбувся обмін телефонами, і тепер ромські організації можуть напругу зв'язуватися в таких складних ситуаціях, які можуть виникати або виникатимуть.

Закінчуючи свій виступ, зверну увагу на дві позиції, які дуже серйозно будуть впливати на розвиток подій далі. Мова іде про відсутність відповідної освіти і зацікавленості навіть в отриманні знань органами місцевого самоврядування, яке в рамках децентралізації нашої країни буде відігравати все більшу роль. Ми, розуміючи це, ми постійно з ними тримаємо зв'язок і бачимо їх слабкі знання і в сфері етнічних і конфесійних відносин, ми працюємо з ОБСЄ, проводимо круглі столи і семінари-тренінги. До речі, недавно зовсім проведено було тренінг Представником Уповноваженого з прав людини пані Філіпішеною у нас в Одесі, ми вдячні за це.

І хочу звернути ще увагу на проблему з правоохоронними органами, оскільки їх іде зменшення штату, і допустимо один дільничний, в Лощинівки працював дільничний, який працював ще на три села, і це дуже ще гарний випадок. В інших випадках і по 5, і по 6 такі дільничні, один дільничний займається цими селами.

Свої пропозиції ми надавали, я не буду переповторювати їх, багато виступаючих уже їх проговорили. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Ярослава Олексіївна.

Перш ніж перейти до запитань, я думаю, що у вашому виступі були деякі дійсно змістовні речі або спостереження і інформація, яка є новою і я думаю варто її сприйняти, не буду повторювати її.

Але єдине, що різануло мені особисто, коли ви говорили, що ми пережили русскую весну, пережили біженців з Донецької і Луганської областей, розумієте, дуже важливо треба користуватися термінами, тому що біженці – це люди, які покинули територію своєї країни і перетнули кордон. А ми говоримо про вимушених переселенців або внутрішньо переміщених осіб. І я звертаю на це, особливо в присутності пана Тарасенка, тому що не далі як два тижні тому, на жаль, міністр внутрішніх справ України пан Аваков сказав, цитую: "За роки війни в Київ заїхало близько мільйона біженців-мігрантів з території Донбасу". Сам термін "біженці Донбасу", "біженці-мігранти заїхали". А тоді як Міністерство соціальної політики згідно з офіційною статистикою наводить цифру 144 тисяч 866. Тобто сама конотація вживання в контексті заїхало більше мільйона біженців-мігрантів в контексті розповідей, чому зросла злочинність, це от, як приклад, коли такі речі на самому високому рівні вживаються, не віддаючи собі, які наслідки це може мати.

Тому, я розумію, що це ви вжили не навмисно, але надалі прошу коректно вживати...

РІЗНИКОВА Я.О. Навпаки, я мала на увазі, що це...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Йдеться про внутрішньо переміщених осіб. Тим більше, що зараз у нас також є дуже тривожна інформація, що деякі у зв'язку з тим, що виключали світло в деяких санаторіях, вони зараз виїжджають або вимушені виїжджати, приїзять, там, в Донецьку область і виникає також тут напруження, можливо, там, де треба було б її уникнути.

РІЗНИКОВА Я.О. Я мала на увазі велику роботу, яка була зроблена разом із великою кількістю громадських організацій і з Донецька, і з Одеси.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Будь ласка, запитання.

КОНДОР В.В. Кондор Володимир, Коаліція "Стратегія 2020". У мене коротенька ремарка щодо одеського регіону співпраці ромських організацій і влади. У зв'язку з тим, що локально ми там знаходимось і там працюємо. Я хочу наголосити на тому, що півтора року нас ніхто не чув і не бачив, доки не проізошли ці події в Ізмаїльському районі. На жаль, така тенденція нас не враховує і тому давайте будемо дійсно працювати, а не очікувати коли нас спалять там, вб'ють і ще щось зроблять для того, щоб нас побачили.

Дякую.

РІЗНИКОВА Я.О. Дякую за цю ремарку.

Але хочу нагадати, що протягом тільки цього року було проведено три спільних засідання з ромами і ви про це прекрасно знаєте. Завтра...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, це останній... можете...

КЕЛИОГЛО В. Добрый день, Ярослава Алексеевна. Союз гагаузов Украины, Василий Келиогло.

Я бы хотел все-таки от вас услышать, так как в той местности, где произошла такая проблема, проживает компактно и болгары, и гагаузы, и русские, и украинцы. Я бы хотел все-таки услышать конкретные шаги мероприятия и какова ведется работа с местным населением со стороны областной администрации, со стороны районных администраций, а так же правоохранительных органов по предупреждению и предотвращению такого рода инцидентов?

РІЗНИКОВА Я.О. Дякую за запитання.

Робота проводиться досить серйозна і досить значна, в звітах вона є і проведення круглих столів, і бесід, і в закладах культури, і в школах, і за допомогою управлінь юстиції в районах ця робота проводилася, вони друкували матеріали відповідно до стратегії інтеграції ромів, спрямовані на освіченість і самих ромів, і представників органів виконавчої влади. На жаль, зараз управління юстиції також ліквідовані в районах, залишилось тільки одне управління юстиції в області, це теж скорочує можливості. Ми проводимо навчання для голів сільських рад, для працівників районних адміністрацій, які безпосередньо працюють із представниками національних меншин, в основному це управління культури, в деяких районах – це відділи внутрішньої політики або взаємодії із громадськими організаціями. Ще раз говорю про те, що, мабуть, оцієї роботи замало. Зараз ми формуємо загальну програму регіональну на 20167 рік, в якій будуть передбачені і нові ці завдання із врахуванням цієї ситуації, в якій ми знаходимося зараз.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Будь ласка, останній в цьому...

ГРИГОРИЧЕНКО П.Д. Так, дякую, дякую. Григориченко Петро, Конгрес ромів України. Пані Різникова, ми з вами знайомі вже не один десяток років, я знаю вас як висококласного спеціаліста. Скажіть, будь ласка, яку б рекомендацію можна було б записати до рекомендацій комітетських слухань щодо зміни ситуації в управління, самому управлінні і відношенні до національних меншин?

РІЗНИКОВА Я.О. Мабуть, що позиція багатьох людей, які багато років займаються сферою етнонаціональних та етноконфесійних відносин і багато раз проголошували це на різних круглих столах, конференціях, громадських слуханнях, яке було зовсім недавно, з національних питань – це про створення все-таки відновлення центрального органу, який би займався

профільно і за нормальної кількості людей питаннями національних меншин. Це може бути або відновлення Комітету з прав національностей і релігій, або хоча б служби. Це дасть можливість звернути увагу і на регіональний рівень. І я просто знаю, що от Міністерство культури давало свої пропозиції в області і звертало увагу на необхідність актуалізації діяльності органів в рамках ОДА, але, на жаль, не у всіх областях дане питання враховується. І, звичайно, питання активізації роботи Нацполіції в місцях, тому що ситуація в Лощинівці, вона була певним чином спровокована і бездіяльністю правоохоронних органів, які не звертали уваги на ті події, які відбувалися в самому Ізмаїлі. Ми знаємо ресторан "Облако", ми знаємо інші ситуації. І робота із місцевими органами влади місцевого самоврядування це складна ситуація, тому що це, мабуть, що треба якісь вносити зміни в законодавство, які б спонукали голів і депутатів сільських, районних, обласних рад все-таки підвищувати свою кваліфікацію. Можливо, треба говорити про введення сертифікації, сертифікованого навчання. Є у нас багато наукових інституцій, органів, де можна підвищити свою кваліфікацію, головне – захотіти.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

І зараз я хочу надати слово Аксані Анатоліївна Філіпішиній, Представнику Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності. Будь ласка. І наступна – Ольга Жмурко.

ФІЛІПШІНА А.А. Дякую, шановний Григорію Михайловичу, шановні народні депутати, шановні присутні. Знаєте, написано у мене багато аркушів, але я хочу, по-перше, висловити вам вдячність за те, що надали мені слово після вже всіх центральних органів виконавчої влади, після місцевих. Хочу перефразувати таку приказку, приказка звучить буквально:

"щоб дурь кожного була видна", а я її перефразую "щоб компетенція або фаховість кожного була видна". То от власне кажучи, дуже важливо було почути все ж таки звітування або думки представників центральних органів виконавчої влади щодо виконання ромської стратегії.

Ставлення держави, яка взяла на себе зобов'язання в 2013 році зрушити з місця ситуацію щодо прав ромської національної меншини в Україні з місця, навіть перевіряється сьогоднішніми комітетськими слуханнями. Зверніть увагу, жодної першої особи на рівні центральних органів виконавчої влади, які є відповідальними...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я скажу – жодної другої, третьої і четвертої.

ФІЛІПШІНА А.А. Так це наступна моя фраза. Тобто я вже не говорю про першу особу, немає жодного профільного заступника міністра, який збирає і подає Міністерству культури на узагальнення цю інформацію. Ми маємо людей навіть не на рівні директорів департаментів профільних, ми маємо рівень відділів. Це значить, що першим особам і їх заступникам абсолютно не цікава ромська стратегія, план заходів і все, що з цим пов'язано.

Уповноважена з прав людини, на жаль, не змогла сьогодні бути, бо вона сьогодні у Мінську, але дуже хотіла, і, повірте, її емоції не менші, ніж мої, і вона особисто хотіла побачити очі міністра культури на сьогоднішніх комітетських слуханнях з виконання ромської стратегії. Але, тим не менше, я перейду вже до конкретики, власне кажучи, того питання, з приводу якого ми зібралися.

Григорій Михайлович не назвав ще один недолік, чому ромська стратегія не реалізується, крім тих, що були названі: відсутність індикаторів, фінансування, відсутність аналізу ситуації, статистика і так далі. Я б ще назвала один, який підтверджений всіма попередніми виступами, - це

відсутність взаємодії всіх тих органів, які зазначені у плані заходів відповідальними за виконання цієї стратегії. Жодного разу Міністерство культури як відповідальний за узагальнення і за реалізацію цієї стратегії не зібрало профільні міністерства: Міністерство юстиції, Міністерство соціальної політики, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство внутрішніх справ, Державна міграційна служба, - які мали б чітко розділити свою відповідальність за план заходів і звітувати конкретними діями, а не загальними, які ми тут сьогодні чуємо.

Звичайно, що стратегія – і Григорій Михайлович про це говорив, - декларативний характер. Я не полінилася і підрахувала: 15 пунктів із 56-ти – це майже четверта частина, - починаються словами "сприяти". Навіть такий пункт, який стосується освіти дітей, починається не зі слова "сприяти", а "забезпечити", але я вам майже його процитую: "Сприяти... забезпечити взаємодію з ромськими організаціями щодо сприяння долученню дітей до освіти, це про що? Так я вам хочу сказати, що ще в 2013 році Уповноважений з прав людини письмово звертався до Міністерства культури з вимогою створити робочу групу по доопрацюванню цього плану заходів, робоча група була. Ми єдині ну, крім ромських організацій, звичайно, ставили питання жорстко індикаторів, що не може план заходів не містити кількісні і якісні показники, за якими уряд буде звітувати за виконання стратегії, що це повна профанація. У кожній доповіді уповноваженого, починаючи ще з 2013 року окремий розділ по дотриманню прав ромів із контекстом на виконання ромської стратегії аби читали міністерства ці доповіді, які розсилаються всім і які публікуються на сайті уповноваженого.

Пункт 36 плану заходів: чергове сприяння спрощенню доступу ромів до медичного обстеження і надання стаціонарного лікування та екстреної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я. Це про що?

Я вам хочу сказати, ну, знову ж таки, ці комітетські слухання свідчать про те, що ромська громада, правозахисні організації живуть в одній паралелі, в одній реальності, а центральні органи виконавчої влади і місцеві органи влади живуть в дещо іншій реальності.

По... Порошково, Берегово, Мукачеве моніторингові візити, і ми про це сигналізуємо органам охорони здоров'я місцевим, за результатами моніторингових візитів підтверджують скарги жінок-ромів і членів їх родин про те, що відмовляються в наданні медичних послуг, навіть породіль, відмовляють приймати районна лікарня там, де знаходиться Порошково приймати через начебто антисанітарний стан жінок або їх неплатоспроможність за медичні послуги, які можуть бути надані за результатами прийняття пологів.

Якщо говорити про Лощинівку, якби всі міністерства, які сьогодні проходились загальними звітами по плану заходів і кожний відкривав виключно свій розділ і загальний розділ навіть не спромоглися відкрити, і виконали перший пункт заходів на реалізацію стратегії, який стосується проведення інформаційно просвітницької роботи щодо недопущення упередженого ставлення до ромів і цієї ромської національної меншини. Відповідальними за цей перший захід, крім всіх шанованих міністерств, які сьогодні тут виступали і місцевих органів виконавчої влади, є так само Міністерство юстиції України і Державна міграційна служба.

Не сталося б подій в Лощинівці. Я не говорю вже про те, що Уповноважений з прав людини був єдиним і першим органом, який офіційно відреагував на події, які є в Лощинівці, інші побоюлися або вважали, мабуть, себе недотичними до розв'язання цієї проблеми.

Якщо говорити про Лощинівку, перша відповідь шановного селищного голови стосовно того чому сталася така ситуація і чи відчуває він свою відповідальність за прийняття певного рішення, ми отримали відповідь, що взагалі нічого страшного в селищі не відбувалося, що ситуація роздмухана

засобами масової інформації, а селищна рада прийняла рішення, я вам навіть дослівно, мабуть, зачитаю з відповіді селищного голови.

"Було прийнято рішення про доведення до відома проживаючих на території села представників ромської національності вимоги мешканців села Лощинівка про подальше непроживання їх на території села Лощинівка. Ну, отака собі позиція страуса. А ми взагалі нічого і пункт перший плану заходів по ромській стратегії до нас взагалі стосунку не має. Звичайно, що на таку формальну відповідь було направлено наступне звернення і буквально вчора я отримала відповідь, що селищний голова тепер ночами не спить, а тільки думає як вжити заходів для того, щоб рівень толерантності на території цієї громади було підвищено. Я, да, довго? Мені здається, я так мало говорю.

Я вам хочу сказати, що Лощинівка не перша, ми пам'ятаємо 14-й рік Гельмязів Черкаська область, ми пам'ятаємо Закарпаття після Лощинівки, 6 вересня вже була Макуха Полтавської області, що насторожує уповноваженого і про це абсолютно відкрито заявляємо, що у кожному випадку рішення або замах на прийняття рішень про виселення ромів не останню роль в цих процесах відігравали депутати місцевих рад, члени виконкомів на чолі з головами. Це дуже тривожна тенденція і я звертаю увагу центральних органів виконавчої влади і в тому числі Міністерства внутрішніх справ на те, що цим речам, цим проявам має бути надана правова оцінка.

Стосовно сегрегації шкіл. Вони дійсно є, щоб завершуючи я тоді буквально два акценти зроблю на все ж таки навчання, бо від дітей у нас, мені здається, від дитячої політиці, в тому числі і прав дітей рома залежить і майбутнє дорослих ромів. Сегрегація шкіл є.

На мої запити, на мої зустрічі, чесно скажу, не з нинішнім, а колишнім заступником, попереднім заступником міністра освіти, з цього питання я чую абсолютно відверті такі цинічні відповіді, що, по-перше, це не є питання

міністерства і не міністерський рівень вирішення питань, і по-друге, що сегрегації у нас просто немає.

Я хочу запропонувати шановним представникам Міністерства освіти і директору департаменту Кононенка, він вже від мене такі речі чув, відвідати, наприклад, село Нерубайське Одеської області, де в селі дві школи існує – одна гімназія, а друга ромська школа і роми ходять тільки в одну початкову школу, а всі решта дітей, бо далі ж вони не навчаються, а всі решта дітей села ходять в гімназію. На моє запитання селищному голові: "Чи не коштовно вам утримувати дві школи, бо вони обидві не наповнені?", він каже: "А я не можу допустити як сільський голова, щоб ромська дитина сіла за одну парту з моєю онукою, тому що нічому доброму ромська дитина мою дитину не навчить". Це при тому, що тільки за останній рік навчальний, 15-16-й роки закрито, в Україні закрито більше 700 шкіл і тільки 223 за три летніх періода в Україні.

Тому сегрегація є дуже великою. Ну в мене конкретні приклади, звичайно, Берегово є ситуація. в Ужгороді по конкретних школах і таке інше. Я залишу свої інформаційні матеріали комітету, у мене є підписаний примірник для комітету, тому передам.

Звичайно, що питання бідності, хотілось би тут почути Міністерство соціальної політики, якого, на жаль, немає. Тому що 90 відсотків успішності виконання ромської стратегії залежить від активності і дієвості заходів, які мало б вживати саме Міністерство соціальної політики: це фахівці соціальної роботи, соціальні працівники; це навчання ромів відповідальному батьківству; це питання медіації, складних життєвих обставин; це питання безробіття і таке інше. Але Міністерство соціальної політики взагалі не бачить себе як відповідального по ромській стратегії і знову ж таки зустрічі із заступниками міністрів, і попереднім пані Федорович, і пані Устименко, який сьогодні є профільним з цього питання, залишаються просто в повітрі.

Звичайно, що я не буду повторюватись стосовно пропозицій, вони є такими, що у всіх на слуху. Абсолютно без державного фінансування ромська стратегія залишиться документом на папері, це насамперед. Звичайно, що без того, щоб чітко поставити питання стосовно відповідального за ромську стратегію або підвищити відповідальність Міністерства культури за її виконання, або давайте визнаємо помилку і передамо, визначимо відповідальне Міністерство соціальної політики України.

Ну і перегляд, зрозуміло, через 3 роки, ми в 25 чи в 26 раз, звичайно, що ставимо питання про перегляд ромської стратегії, плану заходів до ромської стратегії, вони мають бути абсолютно чіткими, конкретними, з кількісними і якісними показниками. Дякую. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я хочу зараз надати слово колезі Брензовичу. Прошу.

БРЕНЗОВИЧ В.І. Шановні присутні, я вибачаюсь, але мушу бути через 15 хвилин в Кабінеті Міністрів. Я дуже радий бути присутнім на цих слуханнях адже я сам з Закарпаття і дуже знаю, що ромська, проблема ромів це надзвичайно важлива річ.

Ми тут почули різні аспекти цієї проблеми. Але я згоден із виступаючою в тому, що без того, щоб не було відповідного фінансування ромської програми ми результату не досягнемо.

І ще одне. Без того, щоб не відновити центральний орган, який би займався проблемами національних меншин адже 20 відсотків населення України належить до національних меншин, без того не вирішиться і проблеми ромів, тому що не тільки гроші потрібні, а потрібен орган, який би генерував ідеї з цього випадку.

Ми на Комісії з питань національних меншин і прав людини намагалися декілька раз ще запросити на наше засідання віце-прем'єра В'ячеслава Кириленка і поставити перед ним питання щодо повернення центрального органу, який би займався проблемами національних меншин. На жаль, він так за 2 роки і не найшов часу до нас прийти.

Я думаю, що це питання будемо ставити ще раз і ще раз. Бачимо те, що проблеми не вирішуються, немає такого органу, який би координував всі речі. Жодного разу без нашого комітету ніякий орган виконавчої влади не засідав там, де були представники різних міністерств, які би займалися цими питаннями – Міністерство соціальної політики, Міністерство освіти, Міністерство культури та інші, Міністерство внутрішніх справ.

І, що робиться на містах. На містах як і в Закарпатті, як в Одеській області залишилося якимось чином або управління по національним меншинам, або його перевели до культури, але немає центрального органу і це не дає можливість цю справу робити.

Я надіюсь на те, що все ж таки керівництво нашої держави, ми будемо цьому сприяти, воно зрозуміє, що в Україні для вирішення проблем, зокрема, і ромської проблеми потрібен центральний орган і потрібне фінансування. Дякую і пробачаюся.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, колезі Брензовичу.

І зараз є запитання, кілька запитань. Будь ласка.

КРИКУНОВ І.М. Добрий день! Крикунов Ігорь Николаевич, директор цыганского театра "Романс".

Я перепрошую, дозвольте російською мовою. Дякую!

Первое, что я хочу сказать, мы, у меня такое ощущение, что все проблемы цыганского народа, все болезни, все, зависит от Министерства культуры. Я думаю, это изначальная ошибка, что как бы главный акцент был

сделан на Министерстве культуры. Причем оно здесь? Цыгане и так, слава Богу, танцуют и поют, министерство там поддержит на этом уровне.
(Оплески)

Идет разговор о другом, чтобы эта говорильня превратилась в дело, другие министерства должны этим заниматься. И самое главное, чтобы говорильня прекратилась. Потому что уже много-много лет собираемся, говорим, а толку никакого.

И самое страшное, что может быть трагедией, чтобы вот это вот не превратилось в очередную "говорильню" до следующей встречи, до следующей "галочки".

Второе, если мы собираемся воспитывать цыганских детей на обочину, в леса, а в гражданское общество, то о каких других школах может быть речь? Мы должны учиться в тех школах, где учатся все. Почему мы должны за забором, за решеткой для наших детей должна быть какая-то специальная школа?

Да, существуют определенные проблемы, все мы прошли, в школе я тоже это слышал "цыганская морда" и все такое. Но это ничего, это говорит, опять-таки, где семьи культурные, этого нет. Там, где невежество процветает, там это есть.

И, Григорий Михайлович, что я хочу сказать. Вы понимаете, пока в этом вопросе не будут заинтересованные люди, я не дифирамбы вам пою, я просто вижу на политической арене вот как бы, вы такое олицетворение культуры, нации духа. (Шум у залі) Вот! Европа – это... Я говорю по большому счету. Вот если бы рядом с вами где-то еще бы человек 300-400 команды такой же, такого же понимания и такого же интеллекта, я думаю, оно бы сдвинулось. Оно бы сдвинулось.

Поэтому я еще раз призываю: если мы что-то, действительно, можем решать сегодня, чтобы от этого был результат, КПД, тогда да, ну, тогда есть смысл еще обговорень. Но если этому нет, ну, сколько ж можно обговорень?

Дякую. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я пропоную... Аксана Анатоліївна. Дякую. Будь ласка, сідайте, щоб ми далі вже продовжили.

Я запрошую до мікрофона Ольгу Жмурко, директора ромської програмної ініціативи "Міжнародний фонд "Відродження". Підготуватися Володимиру Анатолійовичу Кондуру.

ЖМУРКО О. Доброго дня, шановні колеги. Доброго дня, шановний пане голову. Дякую, від імені фонду "Відродження" висловлюю подяку комітету, власне, за ініціативу, за ініціювання проведення слухань з приводу реалізації ромської стратегії, яка стосується інтеграції ромської національної меншини, власне, і винесення артикуляції цього питання на високий державний рівень.

Очевидно, що сьогоднішній захід – це є відповідь і це є намагання вивчити уроки, які нам показала лощинівська трагедія. І я знову ж таки, користуючись нагодою, хочу відзначити роль Офісу Уповноваженого з прав людини в тому, що це був перший орган державної влади, і фактично залишився одним з небагатьох, який висловив свою категоричну позицію, позицію, яка засуджує, власне, події, які відбулися, і дії, і бездіяльність влади. І, власне, сьогодні пані Оксана Анатоліївна нам продемонструвала це вкотре, вкотре адвокацію ромської національної меншини.

Отже, я би хотіла дуже коротко окреслити певні, як нам здається, важливі світоглядні моменти, які, можливо, допоможуть на цю проблему, на проблему, яку каталізувала, власне, Лощинівка, поглянути з декількох сторін.

Власне, що фактично передувало цій трагедії і цій ситуації, яка склалася в селі і стала, власне, концентратом тих проблем, які набули міжетнічної компоненти? Це перш за все, соціальні дистанції між етнічними

групами, яка фактично через бездіяльність знову ж таки правоохоронних органів збільшувалися, час за часом збільшувалися, і згодом вилилась у серйозний конфлікт, який як сьогодні вже говорилось з самого початку етнічного компоненту не мав, але набув її саме через ці причини. Власне, відсутність в системі формальної освіти, це мабуть певне таке повідомлення до наших представників Міністерства освіти України, досі відсутні системи формальної освіти спеціальних курсів з прав людини, з толерантності, міжетнічного розмаїття фактично теж є певною бездіяльністю формування толерантного ставлення в дитячих, шкільних колективах і так далі.

Якщо ми подивимось з іншої сторони, то ускладнимо доступ якраз ромських дітей, про які сьогодні говорили вже дуже багато: дискримінація, цькування – сигнали, про які ми отримуємо з дуже багатьох регіонів України вони у нас є. І, впевнена, в Офісі Уповноваженого вони задокументовані, власне, цей комплекс проблем породжують... породжують якраз дискримінаційні поведження, про які я щойно згадала.

Як наслідок, поглиблення конфліктів на основі етнічних компонентів, коли демаркаційною лінією між групами стає етнічна приналежність і проблема, власне, з лав шкіл абсолютно логічно вона переміщається вже в більш широкі, дорослі колективи. Власне, поруч з нещодавнім випадком в Лощинівці не можна не згадати і Полтавську область, в минулі роки – це Черкащина, Харківщина і декілька інших точкових локальних конфліктів. І як ми бачимо, і я думаю знову ж таки як сьогодні ми почули з коментарів, шановних колег громадських організацій, більша частина проблем ромської національної меншини носить соціальний характер. Їхнє систематичне не вирішення: бідність і, власне, поглиблення да, цього жахливого насправді соціально-економічного становища, в тому числі не вирішення питання налагодження інфраструктури проживання в таборах, а ті, колеги, які систематично відвідуються з моніторинговими візитами, вони підтвердять мої слова, що почасти умови проживання в компактних поселеннях ромів на

Закарпатті, в деяких інших регіонах України дійсно є небезпечними для здоров'я.

І, власне, висвітлюючи всі ці проблеми, ми дуже часто, і це насправді найстрашніше, чуємо таке абсолютно просте запитання: "Чому роми, чому саме роми і чому немає інших національностей?", це запитання нам задають люди, які, тобто спеціалісти, чиновники, місцеві чиновники, до компетенції яких, власне, входить робота з групами вразливими, соціально вразливими і взагалі вразливими за різними характеристиками. Тому місією, головним завданням роботи майбутньої Міжвідомчої робочої групи з питань інтеграції ромської національної меншини, діяльність якої наразі координує Міністерство культури, а фактично ця група існує на досить високому рівні під егідою Кабінету Міністрів України, ми вбачаємо необхідність формулювання політик або полісис, да, щодо ромів з фокусом на принципах не дискримінації, рівності і в контексті прав людини. Такий акцент, власне, мають спеціальні проекти і програми Європейського Союзу, Ради Європи, ОБСЄ, які ми в Україні маємо і маємо можливість, власне, і можемо брати за приклад. Формулювання правильних повідомлень до місцевої влади і задання стандартів роботи мають стати, власне, першим кроком до формування толерантного ставлення і розуміння специфіки перш за все, я хочу підкреслити, з боку самих представників влади, тому що ті дуже тривожні речі, які ми чуємо під час не публічних, а особистого спілкування з представниками влади на місцях, ну це, не можна називати це оголтіло битовим расизмом, але це є такі певні сигнали з елементами ксенофобії, які не допустимі від представників влади взагалі, да, від людей, які мають насправді задавати стандарти мислення, світогляду в своїх громадах. І власне для досягнення цієї мети, вже говорилось про необхідність оновлення плану заходів, але я би хотіла наголосити на такому підході, який ми називаємо "низовий підхід" або "підхід низових ініціатив".

Потрібно починати не з вертикалі, не з засідання міжвідомчої робочої групи, яка розпише, в якому порядку. Хто і що має знову-таки надати пізніше, але на самому першому засіданні міжвідомчої робочої групи вже мають бути конкретні проблеми, представлені потреби і проблеми громад з регіонів. І я додам, знову ж таки для наших колег з органів влади, що громадські організації власне якраз займаються, власне вже завершили аналіз конкретних соціальних потреб, дуже прицільних зі статистичними даними щонайменше в шести регіонах. Я можу надати цю інформацію або знов ж таки переадресувати до колег, які мають всі ці цифри.

І від імені фонду "Відродження" я знову ж таки хочу сказати, що на сьогоднішній день, без перебільшення і можливо певною мірою на жаль, саме громадське суспільство є головним автором або імплементатором стратегії. І за ці роки, які ми працюємо на ниві інтеграції або підтримки ромського і проромського громадського суспільства, я можу сказати, що є значні успіхи, досягнення і готові моделі, які на сьогоднішній день, насправді, не треба винаходити, а просто мати політичну волю, розуміння і ініціативу, проявити ініціативу для того, щоб ці практики власне отримати і імплементувати. Я говорю зараз і про надання безпосередньої безоплатної правової на місцях вразливим групам населення в компактних поселеннях, я говорю і про ті потреби, які вже були вирішені, і про співпрацю з коаліцією експертів, власне які розробляють плани заходів. І дуже добре, що в Одеській області, після власне всім відомого нам випадку, вже почута ця ініціатива. І я впевнена, що саме позитивні кроки, да, бо проактивні кроки, як ми говоримо, органів влади. Вони інтенсифікують процес подолання дискримінації, подолання стереотипів по відношенню до ромів. Тому що це завжди меседж, меседж громадам, це завжди повідомлення народу, людям, тій самій більшості, да, яка, як правило, дискримінує, про недопустимість порушення фундаментальних речей, про принципи рівності і знову ж таки, необхідність позитивних дій по відношенню до тих, хто їх потребує. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У мене швидке запитання. Який є бюджет ромської програми Міжнародного фонду "Відродження"?

ЖМУРКО О. Наш бюджет на цей рік становить загалом майже півмільйона доларів США. Наступного року ми очікуємо щонайменше бюджет в 400 тисяч. Але, повірте, колеги, які власне тут присутні, багато хто з організацій, з якими ми співпрацюємо, робимо, робимо все можливе, щоб фінансування, фінансування збільшувалось.

Я можу сказати, що насправді тема, ну, Україна, да, і тематика власне, дискримінація ромів в Україні, вона зараз досить актуальна на міжнародному рівні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. 100 тисяч, це...

ЖМУРКО О. Це Це наш корівський бюджет насправді дуже скромний. Більшість коштів залучені саме на конкретні ініціативи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Але я хочу сказати, ви чули цифру, яку запитували або обраховувало Міністерство культури, це п'ять мільйонів. Це десь 200 тисяч доларів, так?

ЖМУРКО О. Так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ваша програма – це 500 тисяч доларів. Держава запитувала, але не отримала 200 тисяч доларів, так?

_____ . Фонд "Відродження"...

ЖМУРКО О. На жаль. В цьому відношенні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я просто констатую, показую цей контраст, щоб зрозуміти, що у нас відбувається.

ЖМУРКО О. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. "Відродження" теж має спонсора.

ЖМУРКО О. Абсолютно так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я дякую, Ольго. Я думаю, маємо рухатися. Ми вже на півгодини подошвили. І я думаю, ми ще на півгодини подовжимо, тобто будемо загалом три години працювати. Я розумію, що якщо деяким колегам, можливо, треба йти, будь ласка, але у нас є ще виступаючі.

Отже, Володимир Анатолійович Бондар і підготуватися Петру Дмитровичу Григориченку.

БОНДАР В.А. Доброго дня! Від імені коаліції ромських неурядових організацій хочу подякувати голові комітету, всім присутнім народним депутатам, також представникам ромській і проромських організацій за ваші зусилля і підтримку ромської спільноти в напрямку розвитку ромського руху в Україні.

Буду дуже коротко, бо бачу, що виступи потрібно, тому до справи.

Стосовно Лощіновки, подій, які там відбулися. По-перше, на сьогодні місяць тому створена була робоча група від ромських громадських організацій, куди входять чотири адвокати, які займаються цією справою, створена низка документів процесуальних, і ми беремо участь саме у кримінальній справі. Також готуються адміністративні та щодо ...

Адміністративний суд по процесу щодо СМІ, які порушили інформацію про ромів.

І хочу сказати, що основне питання, яке нас турбує на сьогодні, це житло для цих сімей, які проживають в Ізмаїлі. Вони знаходяться у своїх родичів або знайомих, але питання житла не вирішено. Тому від коаліції звертаємося до вас як до голови комітету з проханням взяти це питання на контроль і допомогти нам вирішити разом це дуже важливе питання. Це сім сімей, з них сім жінок, мами і діти, п'ятнадцятеро неповнолітніх дітей.

Далі, стосовно ромської стратегії, я хочу сказати, що дуже багато ми говорили про те, що є і критика, є і якісь мінуси, можливо, є і позитивні дії. Але ми повинні для себе зробити висновки, поки ми не будемо разом цю справу робити нічого не вийде. Тому критикувати я більш нікого не буду, а пропоную співпрацю.

Що для цього треба зробити. Є міжвідомча комісія, є комітет, який нас підтримує, є Верховна Рада, є громадські організації. Тому давайте будемо працювати і рухатися далі.

Стосовно гарантування та виконання міжнародних зобов'язань, які на себе взяла Україна. Я хочу сказати, що це стосується не тільки влади, але стосується і нас самих, як лідерів ромських, так і неурядових організацій.

Чому так? Тому що ми повинні розуміти, для нас це такий обов'язок і це наша місія. Тому треба нам розуміти і виконувати свій обов'язок.

Щодо ромської стратегії. Наша коаліція розробила низку рекомендацій. В 2015 році ми робили моніторинг цієї стратегії, дуже багато там недоліків, є рекомендації, на сайті Уповноваженого з прав людини є цей моніторинг, звіт, так, моніторинговий звіт, де є можливість ознайомитись. Але я хочу запропонувати основні рекомендації.

Перше. Це до Верховної Ради України. Рекомендація щодо розроблення та корегування документів державної і правової політики, що стосується захисту прав національних меншин. Прохання залучати до складу

таких робочих груп представників громадських об'єднань і саме і представників ромських неурядових організацій.

Рекомендації щодо Кабінету Міністрів.

Перше. Це питання про відновлення діяльності центрального органу виконавчої влади, про який ми сьогодні говорили, в якому форматі це буде вже, там, розглядатися, який буде формувати та реалізувати державну політику у сфері етнонаціональних відносин.

Друге. Провести комплексно оцінки ситуацій та потреб ромського населення врахувати результати цієї оцінки. При підготовці проекту державного бюджету, про котрий ми теж говорили, що ресурсів немає, треба, щоб були кошти.

Третє. Під час підготовки проектів держбюджету України на 17-й рік та подальші роки передбачити належне фінансування саме плану заходів, які потрібно ще змінити, тобто роботи дуже багато.

Четверте. Ми говорили про те, що немає статистики щодо кількості ромського населення, тому треба провести не тільки для ромів, а для всього населення Всеукраїнський перепис населення. Говоримо вже про це 15-20 років.

Далі. Міністерству освіти і науки України створити треба при закладах загальної середньої освіти курси з вивчення української мови та подолання неграмотності для дорослих представників ромської національної меншини. На сьогодні статистика нам дає дані, що приблизно 28 відсотків, якщо я не помиляюся, це роми, які не володіють українською мовою, не вміють читати, писати. Це біда для нас.

Друге. Забезпечити учнів ромської національності у місцях компактного проживання безоплатним транспортом. Рекомендація така вузька, але дуже потрібна, бо сьогодні, коли ми йдемо до школи, до директора департаменту освіти, нам говорять: вибачте, але там є відстань

більше чи менше 3 кілометрів, все ми вам не можемо надати, все, до побачення. Тобто це не вихід із ситуації.

Далі, третє. Це створення достатньої кількості місць дошкільних навчальних... в дошкільних саме навчальних закладів. Біда у тому, що не всі ромські діти ходять там у садочки, немає такої можливості, і взагалі немає таких садочків саме в місцях, де компактно проживають роми, тому над цим питанням треба окремо працювати.

Далі. Державна міграційна служба. Дуже багато робимо, працюємо, є дійсно співпраця. Але доки ми не створимо спрощену систему видачі ідентифікаційних документів, і саме не тільки для представників ромської національності, а для осіб без громадянства, це стосується і інших національностей, і мігрантів, і вимушених переселенців і так далі, і так далі, бо є проблеми з документами у цих осіб. Тому треба розробляти. Є вже приклади, в Одеській області ми це робимо, можливо, буде ініціація і буде подання, якщо буде працювати міжвідомча комісія і там можливо це розглянуть.

І слідуючий пункт: місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, перш за все, ми про це говорили, треба розробити окремі регіональні плани заходів, враховуючи потреби саме в цих регіонах на локальних рівнях. І друге – запровадити в місцях компактного проживання ромської національної меншини при головах місцевих та обласних державних адміністрацій посади радника голови з ромських питань. Якщо такі люди будуть на місцях, можливо, це буде як попередження якихось там негараздів, такі люди потрібні.

І головне, що ми повинні робити на слідуючий рік, це запровадити представництва від ромських громад, від ромської національності представництва в органах влади. Це дуже важливо, бо нам дуже важко достучатися до когось, коли немає своїх людей там.

Дякую. Все. *(Оплески)*

_____. Можливо, питання є.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо. Будь ласка.

..... представник громадського об'єднання "Центр об'єднання та захисту прав ромів".

_____. Дякую за надане слово, за можливість виступити на сьогоднішньому поважному зібранні.

Свій виступ я готував трошки в іншому аспекті. Але оскільки мова йде про комітетські слухання Верховної Ради, і щоб зменшити сектор "говорильні", я хотів би сказати щодо того, що 2005-го року у комітеті Верховної Ради проводилися комітетські слухання, головував тоді пан Удовенко Геннадій Йосипович, світлої пам'яті, людина з великої букви, і ми тоді обговорювали насущні дуже пекучі питання ромської спільноти в Україні.

Хочу сказати, що ми тоді були одними з ініціаторів цих громадських слухань, і Геннадій Йосипович дослухався до наших прохань і запропонував провести такі слухання. Повторюю, 2005 року. Пройшло 11 років.

Пройшло 11 років – що змінилося і як ці рекомендації, які були прийняті на комітетських слуханнях, як вони реалізовувалися? Мій виступ буде трошки, можливо, і скучним, але я хотів би деякі пункти з цих рекомендацій зазначити.

Да, попередньо я хотів би сказати, що відношення до, як сказав Вацлав Гавел, до ромської спільноти в державах показує рівень відношень захищеності прав людини в цій державі. Хочу продемонструвати, як в Україні це відношення і рівень прав захисту людини реалізується. Я зараз деякі пункти з цих слухань, які відбулись 11 років тому, я зачитую.

"Забезпечити розгляд законопроектів про внесення змін до Закону України про національні меншини України та про концепцію державної етнополітичної політики". Пройшло 20 років, коли була започаткована ідея щодо створення цієї концепції національної політики. На жаль, вона не створена.

Наші науковці стверджують, що в Україні етнополітика взагалі відсутня. Є якісь спорадичні якісь законопроекти. Але загальної концепції, загальної схеми такої, ну, визначеної схеми, вона відсутня.

Інші пункти: "Ініціювати розроблення проекту Програми підтримки ромів України на період 2006-2010 років, передбачивши у проекті Державного бюджету України на 2006 рік збільшення видатків на заходи щодо відтворення культур національних меншин в рамках проголошення десятиріччя ромів у державах Європи 2005-2015 років". Нічого.

На жаль, та програма, яку ми змогли 2003-2006 року пролобіювати завдяки тодішньому голові Держкомнац пану Москалю, з його допомоги здійснилось чудо і така програма в Україні була прийнята. Але вона була прийнята без державної підтримки, без бюджету. І ця програма була, ну, майже на папері. Але з того часу ми заснували розмову про існування такої проблеми.

Інше. Далі. З метою координації дій на державному рівні та запровадження дієвого контролю за станом виконання заходів щодо відродження ромського населення і інтеграції його в українське суспільство, створити спеціальну міжгалузеву урядову комісію або відповідну робочу групу.

Ось ми дожили до того моменту, коли така урядова група створена. Що тут можна сказати? На жаль, пройшло півтерміну уже, коли ця урядова група вже повинна працювати і функціонувати. На жаль, вона тільки-тільки створена, і в майбутньому вона буде шліфувати свою роботу. Мабуть, до 2020 року це відбудеться, маємо надію.

Далі. Провести додаткове статистичне обстеження ромів в Україні, оскільки дані перепису населення 2001 року не відповідають їх дійсній кількості. До цього часу ні по ромів, ні по взагалі населенню України цей пункт не реалізується. Як можна планувати діяльність держави, розвиток держави, не маючи чітких цифр населення України? Тут поневолі пошкодуєш про радянські часи, на жаль, на жаль.

Далі. До речі, прохання до вас, пане голово. В рекомендаціях, які пропонуються, в проекті рекомендацій, по-моєму, відсутнє Міністерство фінансів України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У мене з цього приводу є окрема думка. Я скажу її в кінці.

_____ . Так. Ми пропонували ще 2005 року передбачити в проекті Державного бюджету на 2006 рік...Це я читав, так, так. Про фінанси – зрозуміло.

Міністерство закордонних справ. Ініціювати формування міжгалузевих комісій Україна – Європейський Союз, Україна – Рада Європи, діяльність яких буде спрямована на розв'язання нагальних проблем ромів України. На жаль МЗС цього пункту рекомендацій теж не виконало на протязі часу.

Ну про Міністерство освіти тут я, мабуть, не буду дуже широко говорити. Справа в тому, що ті підручники, які уже існують, ну вони створені людьми, які мають досить побіжне відношення до мови ромів і до нації, вони використовували там десь індійські якісь джерела і тексти цих підручників для ромів, які проживають в Україні, можливо, це для індійських ромів можна було б застосувати, але до ромів, які живуть в Україні, вони мають, ніяке не мають відношення. Це по...

Наступне Міністерство охорони здоров'я. Ну це взагалі тема сумна, вона сумна не тільки для ромів, але і взагалі для населення України. Тут

ситуація катастрофічна. Ті табори, які існують в Україні – в Закарпатті, під Києвом, в Одеській області, це проживання в місцях, якщо людина хоче повернутися до Середньовіччя – потрібно прийти в цей табір і подивитися на умови, в яких проживають ці люди, і в Україні, яка іде до європейської спільноти, яка буде в Україні теж європейський рівень життя, ну тут перспективи, можна сказати, не дуже взагалі, очень печальные, да, на російські мові.

По Міністерству культури. Ми тут пропонували декілька пунктів, на жаль... Деякі речі підтримуються, так, слід сказати, це підтримка нашого ромського театру, але на цьому, мабуть, і все закінчується, тому що самодіяльні колективи, культурні громади, які існують в регіонах, в інших містах, вони, ну, такої підтримки взагалі не отримують.

Ми пропонували також створення Музею історії та культури ромів України. Цей момент взагалі відсутній. Але об'єктивності, заради об'єктивності хочу зазначити, що 23 числа цього місяця в Бабиному Яру встановлений пам'ятник геноциду ромів в Україні. Цей пам'ятник майже, там, 20 років ми його пропонували для встановлення, були перепиті, тодішня влада взагалі не хотіла бачити цей пам'ятник в Україні і, тим більше, і в Києві. Тепер цей пам'ятник встановлений і, наскільки мені відомо, пан міністр з'їздив до Кам'янця-Подільського і транспортував цей пам'ятник до Києва. Я вже висловлював подяку з цього приводу.

Ну, так, Міністерство культури поважна установа, але я вже говорив і в присутності Комісара з прав людини, який приїздив декілька місяців тому до нашого міста щодо того, що Міністерство культури, не в компетенції Міністерства культури питання ромів і національних меншин. Тут багато питань, як уже говорила представник Уповноваженого з прав людини, тут дуже багато соціальних, правозахисних моментів. Це питання потрібно підпорядкувати окремому органу в державі і про це ми дуже багато вже років говоримо і зберегти ту структуру, яка повинна працювати в областях. Без

цього, без цього питання національних меншин взагалі і окремо ромської меншини вирішено бути не може. Але це дуже болюче питання.

І, повертаючись до моменту, до стану в... на півдні України хотів би сказати, що це питання не тільки ромської меншини. Це питання, взагалі, національних меншин в Україні, тому що подібні інциденти були із Вірменською національною меншиною, відбувається з іншими. На жаль, це питання замовчується... замовчується, вони замовчуються з 2002 року, коли перший ромський погром відбувся, наскільки я знаю в... на півдні України теж на Одещині 2002 року 8 вересня, якщо я пам'ятаю правильно, був погром до десятка жител було знищено роми звідти виїхали. Вони отримали компенсацію і не всі, так як ви думає? Дві тисячі гривень. Зараз там роми не живуть, це був той сигнал, який потрібен... і взагалі страусина позиції держави в... на цих випадках це ну, просто невідповідність до тієї ситуації, яка створюється і це... такі ситуації, вони розхитують взагалі державність в самій Україні. Цей момент дуже добре може використаний нашими "друзями" (в лапках) і він розхитується. Ця ситуація розхитується.

До речі, хотів би зазначити ще декілька питань, декілька моментів ми пропонували і Державному комітету по земельних ресурсах тоді України, вирішення земельних питань. Рома довгий час... довгий час – 500 років були перекоти полем по цих територіях Європи, Азії і невирішення питань реєстрації, документів, надання землі під будівництво житла, надання кредитів, пільгових кредитів на саме житло, ці питання потрібно вирішувати, якщо Україна бачить ромів у своєму суспільстві.

І далі, я буду скорочуватися...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я прошу, тому що в нас...

_____ . Так-так!

В наших пропозиціях, точніше, рекомендаціях, які були прийняті комітетом, повторюю, у 2005 році, зазначилася така позиція, тут були пропозиції для Ради міністрів Автономної Республіки Крим і Севастопольської міської державної адміністрації. На жаль, склалася ситуація, що такого пункту вже нам і не потрібно. А може, якби ці пункти вирішувалися і по відношенню до ромської спільноти і до інших національних меншин, і не було б цієї проблеми, не було б втрати Криму і проблеми з іншими регіонами?

На завершення. На завершення ... На завершення, були рекомендації Комітету Верховної Ради України... прохання до вас, пане голову, до тих рекомендацій, які є вже у проекті, додати ще одну рекомендацію: розгляну на своєму, можливо, розширеному засіданні у, можливо, грудні 2016 року питання про хід виконання рекомендацій, які будуть прийняті, бо така рекомендація була і в плані рекомендацій на 2005 рік. На жаль, Верховна Рада не відслідкувала цих питань, цих моментів.

І останній момент, це створення органу державного управління, звичайно, яке, безперечно, потрібно відновити.

І ще момент, по Лоцинівці, можливо, внести до рекомендацій, пропозиція конгресу: винести питання етнополітики в Україні на розгляд Ради національної безпеки України. Це питання державне, без вирішення цього питання в Україні можливі великі-великі проблеми. Дуже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Прошу сідати.

Шановні колеги, я вже оголосив наступного виступаючого. Прошу йти до мікрофона. Але прошу звернути увагу, що ми вже працюємо більше трьох годин, тобто це вже формат навіть як парламентських слухань. Як правило, вони з третьої до шостої відбуваються. Ми з половини третьої зараз до половини шостої.

І я оголосив зараз виступаючого Миколу Конденка. Наступний буде Равшан Тагієв. Але я хочу звернутися до інших, які записалися. Хто наполягає, просто дати мені знати після цього. У мене є список, але якщо ми повністю до списку підемо, ми ще годину маємо працювати. Я думаю, просто це, на жаль, не буде можливо, оскільки тут все працює... До шостої... Але я дам, обов'язково дам, я дам тим слово, я і говорю. Я дам тим слово, хто... Я обов'язково дам слово, хто буде... Але я хочу звернути увагу: обмежити тоді свої виступи, дуже-дуже лаконічно, щоб не забирати потім час у інших. Те ж саме таке звернення до вас, Миколо. Микола Конденко.

КОНДЕНКО М. Дякую. Добрий вечір, шановні пані та панове, Всеукраїнська громадська організація "Центр об'єднання та захисту прав ромів" щиро вдячна організаторам за запрошення на даний захід.

Питання ромів в Україні, за нашим переконанням, є лакмусовим папірцем ефективності етнонаціональної політики. Однак він на даний день показує, що протягом 25 років жодного поступу у реалізації етнонаціональної політики в Україні не було. Все, на що виявилися здатними у цій сфері, змінюючи один одного, уряди, - це косметичні декларації, за якими ховається або небажання, або неможливість ефективних практичних дій.

Протягом 3 років уряд повідомляється нами про безперспективність та належність документів, прийнятих державою у сфері інтеграції ромів, тобто стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року та плану заходів з її реалізації. Щоразу ми звертаємо увагу уряду на те, що порушення прав представників ромів, допущені при прийнятті та затвердженні стратегії, створили передумови для безрезультатної державної політики у цій сфері. В подальшому були проігноровані кількарічні вимоги нашої організації про скасування стратегії

та обговорення вимог нашої організації про скасування стратегії альтернативних варіантів інтеграції, інтеграційної політики.

Адресати наших вимог не зважали навіть на негативну оцінку такої стратегії з боку Європейської Комісії. Показово, що ігноруючи наші пропозиції про консультації щодо наших альтернативних проектів, уряд сам відзначив неефективність затверджених державних програм. Це, врешті-решт, стало підставою для створення тимчасового міжвідомчого органу, метою діяльності якого було проголошено реалізацію стратегії.

25.11.2015 Кабінетом Міністрів України було прийнято Розпорядження № 993 "Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань виконання плану заходів щодо реалізації Стратегії з захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року".

Замість того, щоб мертвонароджена державна програма була скасована та змінена на альтернативну, вона отримує надбудову у вигляді державного органу, який в свою чергу вимагає фінансування та управлінських зусиль зокрема з його створення, яке вже затягнулось на рік. Відсутність результатів реалізації Розпорядження № 993 у нас не викликає жодного подиву. Програмний документ, виконанням якого має займатись згаданий у розпорядженні орган, має абстрактний характер та не передбачає жодних заходів практичного характеру або досягання якогось результату в покращенні життя народу ромів.

Прийнятими документами, тобто стратегією, планом заходів з її реалізації Розпорядженням № 993 держава проголосила, на нашу думку, свій основний принцип у сфері інтеграції ромів. Тобто абсолютну та самовпевнену бездіяльність. Ця бездіяльність є особливо страшною з огляду на вкрай негативний фон, що створюють українські ЗМІ навколо етнічної групи нашої, навколо наших представників народу ромів, роблячи належність людини до нашої етнічної групи синонімічною злочинності,

такою людиною та необхідністю її покарання. Тобто якщо ми є народом ромів, то у нас є якісь схильності, так сказати, до злочинності.

І так бездіяльність вже має результати, результати, що можуть призвести до справжнього соціального вибуху. Ми маємо на увазі безкарне виселення десятків ромів з їх помешкань у селі Лоцинівка Ізмаїльського району Одеської області, позбавлення житла сімей з дітьми, що не вчиняли жодного злочину, підставою до чого стала лише їх етнічність. Бездіяльність виявилась навіть у тому, що наше звернення до Президента України із цього приводу було просто залишено без відповіді. І це у той час, коли сама громада рома готова до інтеграції, формує пропозиції, проекти, які самовпевнено ігноруються урядом, нам не чувають, нас не бачать, нас не підтримують. Не звинувачуйте ж потім ромів у тих соціальних негараздах, які ви створите таким чином власними руками.

Ми в черговий раз звертаємося до вас із закликанням термінового реформування етнонаціональної політики України щодо інтеграції народності рома. Якщо ж ви, шановні пані та панове, реально зацікавлені у вирішенні питань та готові приступити до практичної, а не віртуально-теоретичної інтеграції ромів, пропонуємо до уваги пакет документів, які, на нашу думку та думку більшості членів ромської громади України, дійсно зрушать з мертвої точки даний процес.

Дякую за увагу. *(Оплески)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дякую за дуже конкретний і емоційний виступ.

Далі я оголосив виступ Ровшана Тагієва, голови громадської організації "Асамблеї національностей України". Будь ласка. І потім згідно з... Але я буду давати потім не більше 2 хвилин.

ТАГІЄВ Р. Дякую. Добрий день. Хорошо, что мы сегодня заседаем именно по ромскому вопросу, это серьезная проблема нашего государства, это огромная часть населения граждан Украины или людей, которые, к сожалению, не могут даже получить элементарные документы, что они является – родились, выросли здесь. И проблема не только в том, что мы последние годы имеем проблему именно с коррупцией и еще нам навязана война, потеряна часть территории Украины, это Крым и Донбасс. Проблема заключается в том, что очень много политиков, я бы не сказал бы, а политиканством, которым занимаются не компетентные люди попали в том числе на ряду с порядочными людьми, как вы, как господин Немыря, попали еще некомпетентные люди и я понимаю, что недостаточно сил есть у тех здравомыслящих людей граждан Украины собрать достаточно голосов для того, чтобы проводить реформу в стране, в том числе и по вопросам ромов.

Сегодня я объезжая страну как глава "Ассамблеи национальности Украины", я был во многих точках, где проживает большое количество ромов, это особенно Закарпатская область и в Черкасской области они проживают, и в Киеве вокруг, я дружу и мы работаем совместно и с господином Григориченко, и сегодня еще наша "Ассамблея национальности", это организация единственная, которая объезжает всю страну реально, но не единственная, работает и Интернациональный союз, работает и Рада національних спільнот, господин Аванесян не смог по состоянию здоровья приехать сюда. Но мы особенно ездит по стране, изучаем проблемы этнических сообществ, этнических спільно, як кажуть. И ромские вопросы, это очень серьезный вопрос, и то, что я слышал сегодня отчеты, что, пусть не обижаются и представители Министерства образования, и Министерство здравоохранения, и представители Одесской областной администрации, но мы, я не хотел бы, чтобы у нас это превращались вот эти партийные выступления советских времен, когда у нас все было хорошо, только за колбасой мы стояли в очереди и у нас был во

всем дефицит, так вот именно дефицит нехватки предоставления реальной помощи ромскому населению мы ощущаем. Нам надо кардинально менять все, нам надо менять начиная от того, что возможно даже это пусть будет нестандартно и квотировать даже минимально в высших учебных заведениях, как для любого... Там, где есть много детей ромского населения, пусть государство сделает так, чтобы как минимум один ребенок может получить бесплатно образование. И вы знаете, это будет обязательно работать, когда в этой семье увидят, что один ребенок, он пошел дальше намного, чем его близкие, он учится в высшем учебном... это будет своего рода стимул, обязательно будет работать в лучшую сторону, поверьте мне. И другие дети вот будут, знаете, равняться. Они будут... для них стимулом, чтобы идти по этому пути.

Безусловно, большое количество детей, которые достигли десяти лет, а они не были в школе даже. Мы... это я проводил круглый стол и полтора года назад, и полгода назад в Закарпатье, и ромские организации. Вот мы были две недели назад в Закарпатье и опять проводили мероприятия. И мы ощущаем проблему ромов, и так оно и есть.

И знаете, самое худшее, что есть? Стереотипы. Мы, Ассамблея национальностей, совместно с фондом Фридриха Эберта, провели четыре этапа в течении года. Значит, первый, это был в Киеве, для центральных регионов был в прошлом году летом, потом в Одессе мы провели в прошлом году, если вы помните, для южных регионов, в Закарпатье весной для западных регионов, и наконец-то в Днепропетровске для восточных регионов. Мы проводили совместно с немецким фондом "Имплементация европейских стандартов в этно-национальные политики" круглые столы, семинары, конференции с участием западных экспертов и наших экспертов для того, чтобы ми госчиновникам по работе с национальностями проводили семинары, чтобы они руководствовались стандартами европейскими, как вот, такие механизмы, какие инструменты существуют, как ломать стереотипы. И

вы знаете, большинство государственных чиновников после двухдневных семинаров ушли ... вы для нас, мы 20 лет работаем, но вы за эти два дня нам дали новое видение, как надо работать.

Так вот, это еще раз подтверждает, что государство в достаточной степени, к сожалению, даже не относится к проблеме этно-национальной политики настолько серьезно. Потому что мы уже требуем несколько лет восстановить как минимум комитет по работе с национальностями.

Был, вы помните, господин Немиря, комиссия была в Кабинете Министров, был Друзенко Геннадий, уполномоченный по национальностям, хоть какая-то координация была. Там были представлены министерства внутренних дел, прокуратуры, СБУ, социальные, образования, ну, все и любая какая-то координация была. Было, значит, дискриминация по этнической... по национальному признаку, я обращался, выезжал омбудсмен и у нас были даже успешные такие моменты, когда мы даже против действующих депутатов применяли наши возможности, когда мы заставляли, чтобы они выходили с трибуны извинялись за то, что они себе позволили. Но сегодня, когда я ехал сюда, я позвонил в Николаев, советник по национальностям Анар Ахундов, его по национальности в Николаеве знают все, он Совет по национальностям давно возглавляет, я ему задал вопрос: "Анар, ты как-то говорил, что была проблема пару месяцев назад связанная с ромами?". И он мне, знаете, что отправил, говорит: "Проблема не была, она есть". Он мне только что 10 минут назад отправил фотографию. Так в этой фотографии, значит, она находится только что, вот, улица Адмирала Макарова, 57 угол Советской в центре Николаева висит и, он говорит, по всему городу расклеен, смотрите, господин Немиря, я вам тоже покажу, ромы или цыганская мафия, вот, посмотрите, пожалуйста, вот. Это висит по всему городу Николаеву. Почему не работает полиция? Полиция вообще работает отвратительно я вам скажу. Мы 3 недели назад, азербайджанская спільнота проводили, значит, митинг уже перед полицией. Почему? Да,

потому что на протяжении двух лет уже воруются 26 эпизодов воровства азербайджанских студентов, получают выкупы. Я извиняюсь, буквально минуту. Ни одно не раскрыто. Если азербайджанцы, которые хоть как-то уже устоялись, живут давно в Украине, имеют на разных даже должностях и... То есть позиция у азербайджанцев лучше чем у ромов. Они не могут добиться, чтобы их права отстаивались, как же могут ромы добиваться без помощи государства?

Господин Немиря, я вас прошу от имени Ассамблеи национальностей, я к вам обращаюсь, все вопросы, малая часть того, что, вот, наше мнение, вот, более широкое мы вам предоставим на следующей неделе наши тоже возможности, наши видения, вот, как надо решать именно ромские вопросы. Я бы хотел бы, чтобы к этому вопросу относились особенно, особенно потому что это огромная часть населения, ромы должны интегрировать в общество для этого должны быть не стандарты мы не услышали, сколько денег выделяется в год для того, чтобы решить ромские вопросы. Красиво говорить мы можем, это все болтовня, я извиняюсь, вот, в конце концов, давайте будем государственниками, давайте будем решать вопросы и тогда от этих ромов мы получим точно такое же отношение и уважение к государственным чиновникам. Сегодня ромы боятся полиции, сегодня ромы понимают, что они не получают достаточно образования, достаточно не получают медицинской помощи. Единство кого они уважают, более-менее это они относятся к людям образования, к учителям нормально относятся, потому что они хотят, чтобы их дети получали образование. А стереотипы, к сожалению, работают на самом высоком уровне, на самом низком уровне есть ром, то процентов 90 это то, что я вам показал здесь, к сожалению.

Спасибо большое.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я, дякую.

Я хочу сказати, що нам треба уникнути одного конфлікту, тому що мені щойно повідомили о шості годині, тобто за 12 хвилин тут має розпочатися засідання фракції "Самопоміч". Оскільки я не належу до фракції "Самопоміч", до іншої належу, я не хочу, щоб тут виникав конфлікт і тому я звертаюся, я бачу, що ви хочете виступити. Будь ласка, обмежте, будь ласка, обмежте ну, мінімум. І я ще раз повторюю, що всі, хто хотів виступити, не зміг виступи ми, на жаль, не зможемо надати всім слово, оскільки ми вже 3,5 години працюємо, можна бути надати. І в мене ще є, буде в кінці одна пропозиція, яку я хотів би заручитися вашою підтримкою. Прошу.

(?) КОБЕРНИК-СОЧІНЕ Л.М. Всем добрый день!

Григорий Михайлович, я очень вам благодарна за то, что вы мне дали слово, я записалась раньше. Коберник-Сочине Люсия Николаевна, председатель ромских общественных организаций Житомирщины, член ромской рады Украины, член народной рады Украины, член Громадской рады при Житомирской облдержадминистрации, и больше двух лет я возглавляю центр помощи участников АТО.

Я буду в своих высказываниях как-то органиченна, Григорий Михайлович. Ну, что я хочу сказать, что на протяжении, когда то только этот закон вышел 8.04.2013. Было у нас розпорядження голови Житомирської обласної облдержадміністрації о том, что этот план реализации затвердити. Потому что в Житомирской области 15 ромских общественных организаций. Моих десять представителей и руководителей ромских общественных организаций пришли непосредственно в департамент информации при Житомирской облдержадміністрації. Мы пересмотрели план реализации и мы просили, очень сильно просили в департаменте информацию, что учитывали ли то, что в каждом регионе. Тобиш, в житомирском регионе совершенно по-другому.

И я проводила очень много пресс-конференций, заседаний круглых столов, ничего это не подействовало. Я переделала план реализации стратегии, что надо для Житомирской области. Очень сильно я, конечно, жалею о том, что представитель Министерства культуры ушел, Андрей Васильевич. Потому что мы с ним на протяжении больше двух лет общаемся. И он прекрасно это знает, что у нас такая ситуация, что мы настаиваем, чтобы этот старый план реализации был аннулирован. И был утвержден этот план, который я разработала. Я совершенно не отошла от этого плана. Но только я включила то, что именно касается Житомирской области.

Я, конечно, обращалась к голові облдержадміністрації. Мені надали не дуже хорошу відповідь. Я просила, чтобы, неэффективный, нецелый, який не відповідає потребам ромської національної меншини в Житомирській області, чтобы его аннулировать. И тот, который я разработала, чтобы его затвердить.

Но мне пришло такое: "Підстав для його скасування на даний час немає. Запропонований вами план заходів суттєво не відрізняється від затвердженого вище згаданим розпорядженням". І мені запропонували, чтобы, значит, ... ліцензованим спеціалістам ромської філології, потрібні науково-педагогічних працівників. Что я хочу сказать. Я здесь, в плане реализации, если, вот, все выступающие говорили о том, чтобы сприяти, то я в 10 пункте написала: "Забезпечити підготовку вчителів ромської мови".

Я очень благодарна фонду "Чіріклі", который сейчас совместно с нами разрабатывает разные диалекты, потому что в ромской национальной меньшинны очень много диалектов. И, к моему большому сожалению, Министерство образования совершенно ничего не делает в этом направлении, потому что мы уже больше 20 лет, мы не просто просим, мы уже требуем, чтобы как во всех нормальных цивилизованных странах естественно преподавался наш ромский язык, да, и для этого совершенно все есть. Мой покойный дед ездил в Венгрию, Будапешт и там разработали

грамматику преподавания нашего ромского языка. И это у меня есть, буквари есть, Григориченко, Сережа Жоржа содал букварь. Наш покойный Казмиренко Михаил Григорьевич создал букварь, то есть у нас все есть, абсолютно, возьмите его и делайте. Почему вы этого не хотите делать, я, конечно, не знаю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Анастасія Миколаївна...

КОБЕРНИК-СОЧІНЕ Л.М. И самое главное...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я вас, на жаль, на жаль, я мушу вас просто...

КОБЕРНИК-СОЧІНЕ Л.М. Да. Самое главное, что я хотела сказать. Я, конечно, прошу прощения у всех, да, которое произошло в Лоциновке оно совершенно не сравнится, Григорий Михайлович, с нами, потому что 14 сентября 2016 года у меня был рейдерский захват нашего помещения. И ко мне была применена физическая сила.

К моему большому сожалению, нет представителя сейчас правоохранительных органов и почему до сей поры, я официально написала заяву, это было зарегистрировано и все остальное, почему до сей поры не разобрались. Почему идет прямая дискриминация нашей нации? Почему вот такое в стране творится? И кому-то выгодно, выгодно столкнуть кого-то лбами и нашу ромскую национальную меньшину.

И я бы очень попросила, чтобы, Григорий Михайлович, чтобы вы лично, да, взяли это на контроль. И я вам очень прошу, помогите, пожалуйста, мне с этим всем разобраться.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Спасибо. Я прошу... Спасибо. Прошу сидати. Шановні колеги, я, на жаль, вже не зможу надати... при всьому... Я...

Хвилинку! Хвилинку! Я прошу уважно просто почути мене, так? У нас виступило 17 людей, які прийшли і взяли участь, записалися. У мене в списку ще 13 людей. Просто зараз тут має зайти фракція, яка запросила на своє засідання, фракція. Це їх приміщення, вони тут засідають. Оскільки ми засідаємо вже більше, ніж планувалося, пам'ятаєте, я оголосив, що до 16.30. Зараз вже за п'ять шоста, тобто ми на півтори години більше. Це просто буде некоректно, і я прошу зрозуміти. Це не неповага до тих, хто не зміг виступити, а це просто буде некоректно по відношенню до інших колег народних депутатів і тих, кого вони запросили. Тому я прошу вибачення за те, що не всі змогли виступити.

Що я хотів сказати в кінці... Повторити... *(Шум у залі)*

_____. *(Не чути)* ... Вот им давали по пять слов, по десять слов. Я тоже сколько часов пробыла. "Ромское шатро" – культурное просветительное искусство. Я создала школу "Танцы народов мира цыган" бесплатно. Понимаете, уже 10 лет я это все делаю. Но тоже никто вообще... Культура цыган – она же тоже... история цыган – это культура, понимаете...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я бачу, ви також є у списку. Послухайте уважно мене, я прошу ще раз послухати мене уважно. Будь ласка, послухайте мене уважно. *(Шум у залі)*

Я ще раз хочу повторити, що у нас є... Загалом, ви бачите, 30 людей хотіли висловитись, навіть більше, 32, якщо поррахувати. Тобто це говорить про те, що, ну, реально це виклик. Але не просто зацікавленість, а є, що сказати.

Я хочу сказати, що ці рекомендації ми, безумовно, доповнимо. І повторюю, що можна додати. Але в мене є пропозиція, щоб не чекати, доки ці рекомендації будуть ще опрацьовані і потім надіслані. Оскільки згадувалося про те, що ми в середині або на початку бюджетного процесу,

оскільки ми бачили відповідь, що було нуль, зараз попросили 5, і не дали, або і не дадуть, з огляду на це, використати як факт проведення наших слухань. Я не бачив, щоб хтось казав, що не потрібно фінансування, всі говорили: потрібно фінансування. Не зрозуміло, як це зробити, в якому масштабі і так далі. Тому я пропоную наступне. Щоб ми зробили таке звернення від учасників парламентських, комітетських слухань сьогоднішніх до Прем'єр-міністра України з копією на міністра фінансів, голову бюджетного комітету, керівникам фракцій Верховної Ради і також копії голові делегації Європейської Комісії і голові Офісу Ради Європи в Україні з огляду на те, що говорили, з констатацією, що учасники слухань звернули увагу на повну відсутність в проекті бюджету коштів, передбачених на реалізацію Стратегії і відповідно плану заходів.

Я знаю, що мені скажуть. Що це не може бути, оскільки це не є окремою структурою. Але, тим не менше. Я думаю, очевидно, що всі сказали, що кошти мають бути, можна знайти і відповідним способом відбити це в бюджеті. Щоб можна було проконтролювати, куди вони пішли.

Ми звернули увагу, що котрий рік поспіль держава фактично не фінансує це. В той час, як неурядові організації, наприклад, фонд "Відродження" з року в рік фінансує цю програму. Тоді таке звернення за моїм підписом я би попросив, ну, це буде додаткове навантаження секретаріату. Але попросив би також вашої співпраці. Щоб учасники, які присутні і брали участь в цих слуханнях, або, можливо, колеги, які не змогли, щоб також поставили буквально за завтра, можливо, післязавтра свої підписи, уповноважених осіб, щоб це можна було Прем'єр-міністру надати.

Я, можливо, використаю також День уряду в п'ятницю, якщо буде, для того, щоб озвучити це або передати особисто Прем'єр-міністру, якщо він буде присутній в ложі уряду. І щоб ми могли якимось чином вплинути на те, щоб в бюджеті 2017 року були кошти.

Я не впевнений, що 5 мільйонів, це я не знаю, скільки, багато це, мало. Тому що нема ніяких обрахунків. Нема обрахунків. Хочу для порівняння сказати, що в програмі, в бюджеті цього року, минулого року було 60 мільйонів 340 тисяч щодо кримських татар і інших депортованих.

У бюджеті цього року – 340 тисяч, аргумент такий, що, оскільки Крим тимчасово анексований, то ми не можемо фінансувати, це неслухний аргумент абсолютно, на мою думку, це має бути просто відкинута. Але просто я вам порівняння навожу. І, якщо є на це згода.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Да.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тоді я попрошу, Володимир Павлович Сімон, він голова секретаріату комітету, є працівники секретаріату, після того – ми зараз мусимо вийти з цього приміщення, оскільки фракція має зайти, – домовитися яким чином оперативно такий проект підготувати. Я думаю, зміст зрозумілий, можливо, текст можна запропонувати, я прошу також Ольгу з фонду "Відродження" також залишити, можливо, вас також, щоби допомогти такий текст (дуже короткий) скласти, 3-4 параграфи, щоб ми принаймні якийсь безпосередній практичний вихід із сьогоднішнього обговорення мали.

І також, безумовно, само собою – рекомендації, плюс будь-які матеріали, які вважаєте за потрібне, додати, вони будуть розміщені на сайті комітету, тобто будуть у публічному доступі. Це стосується і тих, які хотіли виступити, але, на жаль, не змогли. Можете також надати.

Я дякую всім за увагу і – до побачення.